

Przemysław Baliński

Romuald Krajewski, prof. dr hab. n. med.

Lekarze i lekarze dentyści w Polsce –
charakterystyka demograficzna.
Stan w dniu 31.12.2016 roku

Warszawa, maj 2018 roku

Spis treści

Spis treści	2
1. Wstęp.....	5
1.1. Definicje terminów i skrótów	6
1.2. Uczelnie, studenci i absolwenci	8
1.2.1. Uczelnie oraz kierunki prowadzonych studiów	8
1.2.2. Limity miejsc.....	8
1.2.3. Absolwenci	10
2. Lekarze – charakterystyka demograficzna.....	11
2.1. Liczba lekarzy	11
2.2. Cechy demograficzne lekarzy	13
2.2.1. Wiek	13
2.2.1.1. Lekarze w wieku emerytalnym.....	15
2.2.2. Płeć	16
2.2.3. Płeć i wiek.....	17
2.2.4. Kraj pochodzenia.....	20
2.2.5. Współczynniki demograficzne	20
2.2.5.1. Średni stan liczby lekarzy	20
2.2.5.2. Współczynnik zastępowalności	20
2.2.5.3. Współczynnik współpracy pokoleniowej	21
2.2.5.4. Współczynnik liczby lekarzy na tysiąc ludności	21
2.2.5.5. Współczynnik feminizacji.....	21
2.3. Rozwój zawodowy lekarzy	22
2.3.1. Lekarze niespecjaliści.....	22
2.3.1.1. Lekarze stażyści	23
2.3.1.2. Lekarze odbywający szkolenie specjalizacyjne	24
2.3.1.3. Lekarze posiadający tylko S1S	30

2.3.2. Specjaliści.....	30
2.3.2.1. Lekarze specjaliści – cechy demograficzne.....	31
2.3.2.2. Specjaliści – uzyskane specjalizacje	33
2.3.2.3. Specjaliści – posiadane specjalizacje	35
2.3.2.4. Wybrane statystyki dla dziedzin specjalizacji.....	38
3. Lekarze dentyści – charakterystyka demograficzna.....	45
3.1. Liczba lekarzy dentyistów	45
3.2. Cechy demograficzne lekarzy dentyistów	47
3.2.1. Wiek	47
3.2.1.1. Lekarze dentyści w wieku emerytalnym	49
3.2.2. Płeć	50
3.2.3. Płeć i wiek.....	51
3.2.4. Kraj pochodzenia.....	53
3.2.5. Współczynniki demograficzne	54
3.2.5.1. Średni stan liczby lekarzy dentyistów	54
3.2.5.2. Współczynnik zastępowalności	54
3.2.5.3. Współczynnik współpracy pokoleniowej	54
3.2.5.4. Współczynnik liczby lekarzy dentyistów na tysiąc ludności	54
3.2.5.5. Współczynnik feminizacji.....	54
3.3. Rozwój zawodowy lekarzy dentyistów	55
3.3.1. Lekarze dentyści niespecjaliści.....	55
3.3.1.1. Lekarze dentyści stażyści	56
3.3.1.2. Lekarze dentyści odbywający szkolenie specjalizacyjne	56
3.3.1.3. Lekarze dentyści posiadający tylko S1S.....	58
3.3.2. Lekarze dentyści specjaliści	58
3.3.2.1. Lekarze dentyści specjaliści – cechy demograficzne.....	59
3.3.2.2. Specjaliści – uzyskane specjalizacje	61

3.3.2.3. Specjaliści – posiadane specjalizacje	62
3.3.2.4. Wybrane statystyki dla dziedzin specjalizacji.....	63
4. Prognozy.....	65
4.1. Prognozy dla obu populacji	66
4.2. Szacowana liczba specjalistów.....	68
5. Podsumowanie	69

1. Wstęp

Raport, zawiera opis demograficzny lekarzy i lekarzy dentystów w Polsce, stanowi kontynuację prac rozpoczętych w 2015 roku¹. Jego celem jest zarówno przedstawienie stanu populacji grup zawodowych na koniec roku 2016, jaki i prognoz ich liczebności w przyszłości (do roku 2035).

Ponieważ przedstawione w raporcie liczby lekarzy i lekarzy dentystów oraz obliczone na ich podstawie wskaźniki liczby lekarzy na tysiąc mieszkańców istotnie różnią się od danych OECD i GUS, należy zaznaczyć, że wszelkie dyskusje o liczbie lekarzy i lekarzy dentystów są obarczone dozą niepewności, związaną z jednej strony z trudnością uzyskania dokładnych danych o zakończeniu wykonywania zawodu, a z drugiej strony wynikające ze sposobu, w jaki definiowane są pojęcia „lekarz” i „lekarz dentysta” w opracowaniach statystycznych.

W statystykach OECD widnieją 3 różne definicje terminu lekarz/dentysta: „praktykujący lekarz/dentysta” (*practising physicians/dentists*²), „lekarz/dentysta aktywny zawodowo” (*professionally active physicians/dentists*) oraz „osoby uprawnione do wykonywania zawodu lekarza/dentysty” (*physicians/ dentists licensed to practice*³).

Biorąc pod uwagę aktualne przepisy prawne³, przyjęliśmy w raporcie, że lekarzem/ lekarzem dentystą są osoby mające prawo wykonywania zawodu w Polsce, niezależnie od formy i miejsca/placówki wykonywania zawodu. Najdokładniejszym operatorem zdefiniowanej przez nas populacji jest rejestr osób posiadających prawo wykonywania zawodu lekarza / lekarza dentysty, prowadzony w formie bazy elektronicznej przez Naczelną Izbę Lekarską na podstawie danych sprawozdawanych przez Okręgowe Izby Lekarskie (Centralny Rejestr Lekarzy i Lekarzy Dentystów). Dane z rejestru są „twarde”, tj. nie opierają się na sprawozdawczości. Można przyjąć, że wskazują one maksymalne liczby osób aktualnie uprawnionych do wykonywania

¹ Krajewski, R. (2015), *Lekarze specjaliści i lekarze dentyści specjaliści 2015*

² Lekarze pracujący bezpośrednio z pacjentem według podstawowego miejsca pracy, z wyłączeniem więzień oraz kadry uniwersyteckiej i administracji; za: <http://stats.oecd.org> [dostęp 25.05.2018].

³ Zgodnie z ustawą o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U. 1997 nr 28 poz. 152 ze zm.), osoby te mogą wykonywać zawód w różnych formach. Obok udzielania świadczeń zdrowotnych (art. 2 ust. 1 i 2), może to być prowadzenie prac badawczych, promocja zdrowia, nauczanie zawodu, kierowanie podmiotem leczniczym, zatrudnienie w podmiotach zobowiązanych do finansowania świadczeń opieki zdrowotnej ze środków publicznych lub urzędach te podmioty obsługujących (art. 2 ust. 3).

zawodu lekarza lub lekarza dentysty⁴. Osoby te nie muszą jednak wykonywać zawód w Polsce, lecz mogą pracować za granicą, łączyć pracę za granicą i w Polsce, czy też nie zgłosić izbie lekarskiej zaprzestania wykonywania zawodu.

Raportowane przez OECD liczby oparte na definicji osób „praktykujących”, łączy z obliczeń znaczną część osób posiadających PWZ. Można przyjąć, że wskaźnik liczby lekarzy na tysiąc mieszkańców, biorący pod uwagę tylko lekarzy wykonujących świadczenia zwrotne dla ludności, ma kluczowe znaczenie dla opisu dostępności do świadczeń lekarskich. Wskaźniki prezentowane w niniejszym raporcie, biorące pod uwagę wszystkich wykonujących zawód lekarzy mogą, jak się wydaje, pokazywać ogólną dostępność wszelkich usług lekarskich i dentystycznych.

Podsumowując wątek metodologiczny można stwierdzić, że znaczna różnica między raportowaną przez OECD liczbą lekarzy/ lekarzy dentystów na tysiąc mieszkańców Polski, a liczbą wynikającą z danych CRL, bierze się z odmiennych definicji oraz z faktu nieobjęcia sprawozdawczością, na której opiera swoje dane OECD, części osób (zwłaszcza lekarzy dentystów). Oba wskaźniki powinny być interpretowane i porównywane w ramach przyjętej terminologii.

1.1. Definicje terminów i skrótów

Stosowane w raporcie terminy i skróty oznaczają:

OPWZL: ograniczone prawo wykonywania zawodu lekarza.

OPWZLD: ograniczone prawo wykonywania zawodu lekarza dentysty.

PWZ: prawo wykonywania zawodu lekarza lub zawodu lekarza dentysty.

PWZL: prawo wykonywania zawodu lekarza.

PWZLD: prawo wykonywania zawodu lekarza dentysty.

CRL: Centralny Rejestr Lekarzy i Lekarzy Dentystów Rzeczypospolitej Polskiej.

⁴ W wydawanych przez CSIOZ Biuletynach Statystycznych MZ (<https://www.csioz.gov.pl/statystyka/biuletyn-statystyczny> [dostęp z dnia 15.05.2018 roku]) liczby są wyższe, jak się wydaje wskutek włączenia osób niewykonywujących zawodu w definicję osób uprawnionych do wykonywania zawodu.

Wykonywanie zawodu lekarza/ lekarza dentyści: status w CRL, ze względu na różnorodność określonych w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentyści⁵ form wykonywania zawodu status „wykonujący zawód” nie pozwala na stwierdzenie, czy dana osoba ma bezpośredni kontakt z pacjentami.

Lekarze: osoby wykonujące w Polsce zawód lekarza.

Lekarze dentyści: osoby wykonujące w Polsce zawód lekarza dentyści⁶.

OPWZL: ograniczone prawo wykonywania zawodu lekarza.

OPWZLD: ograniczone prawo wykonywania zawodu lekarza dentyści.

PWZ: prawo wykonywania zawodu lekarza lub zawodu lekarza dentyści.

PWZL: prawo wykonywania zawodu lekarza.

PWZLD: prawo wykonywania zawodu lekarza dentyści.

S2S: specjalizacja drugiego stopnia.

SbS: specjalizacja bezstopniowa/ tytuł specjalisty.

Specjaliści: lekarze/ lekarze dentyści posiadający S2S lub SbS.

S1S: specjalizacja pierwszego stopnia.

Niespecjaliści: lekarze lub lekarze dentyści nieposiadający S2S/SbS.

Wszystkie podawane w raporcie liczby (np. liczba lekarzy) pokazują stan na 31 grudnia 2016 roku. W przypadku danych pokazujących procesy (np. uzyskanie specjalizacji) dane obejmują okres od 1 stycznia do 31 grudnia danego roku.

Pragniemy podziękować za udostępnienie danych Ministerstwu Zdrowia, Centrum Medycznemu Kształcenia Podyplomowego oraz Centrum Egzaminów Medycznych oraz pracownikom NIL za pomoc w opracowaniu danych z CRL.

⁵ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentyści (Dz.U. 1997 nr 28 poz. 152 ze zm.).

⁶ W raporcie posługujemy się aktualną ustawową nazwą zawodu, przyjmując, że osoby, które uzyskały tytuł stomatologa są lekarzami dentydami.

Choć dokładaliśmy wszelkich starań, by prezentowane dane nie zawierały błędów, ze względu na ich kompilację z różnych źródeł nie można oczekiwać pełnej spójności i prosimy PT Czytelnika o życzliwość, jeśli w raportowanych liczbach pozostały jakieś rozbieżności.

1.2. Uczelnie, studenci i absolwenci

Zgodnie z danymi publikowanymi przez Centrum Egzaminów Medycznych absolwenci polskich uczelni medycznych stanowili w 2016 roku 98,2%⁷ osób, które zdały Lekarski Egzamin Końcowy (LEK) w obu sesjach, a wśród osób, które zdały Lekarsko-Dentystyczny Egzamin Końcowy (LDEK) 96,3%⁸. Egzaminy te, zgodnie z ustawą o zawodach lekarza i lekarza dentyści⁹, są warunkiem koniecznym uzyskania w Polsce PWZ. Można zatem stwierdzić, że niemal wszyscy spośród rozpoczynających wykonywanie zawodu w 2016 roku w Polsce lekarze i lekarze dentyści to absolwenci polskich uczelni. Tym samym uczelnie te pełnią kluczową rolę w procesie tworzenia kadr obu grup zawodowych.

1.2.1. Uczelnie oraz kierunki prowadzonych studiów

W roku akademickim 2016/2017 studia na kierunku lekarskim prowadziło 16 uczelni, a na kierunku lekarsko-dentystycznym 10 (zobacz tabelę 1).

1.2.2. Limity miejsc

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia¹⁰ w roku akademickim 2016/2017 limit miejsc na kierunku lekarskim prowadzonym jako jednolite studia magisterskie w trybie stacjonarnym w języku polskim wyniósł 4122, dla cudzoziemców przeznaczono 69 miejsc. Łącznie limit na studia prowadzone w formie stacjonarnej w języku polskim wynosił 4191 (zobacz tabelę 1). Limit miejsc na studiach

⁷ Obliczenia własne na podstawie danych publikowanych na https://www.cem.edu.pl/lep_s.php [dostęp z dnia 15.04.2018 r.]

⁸ Obliczenia własne na podstawie danych publikowanych na https://www.cem.edu.pl/ldep_s.php [dostęp z dnia 15.04.2018 r.]

⁹ Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentyści (Dz.U. 1997 nr 28 poz. 152 ze zm.)

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 czerwca 2016 r. w sprawie limitu przyjęć na kierunki lekarski i lekarsko-dentystyczny (Dz.U. 2016/982).

niestacjonarnych w języku polskim wynosił 1168, a miejsc na studiach prowadzonych w języku obcym było 1741.

Tabela 1. Liczba miejsc na studiach stacjonarnych w języku polskim na kierunkach lekarskim i lekarsko-dentystycznym w roku akademickim 2016/2017

Uczelnia	Kierunek lekarski	Kierunek lekar- sko-dentystyczny
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach	657	130
Uniwersytet Medyczny w Łodzi	580	122
Warszawski Uniwersytet Medyczny	561	80
Uniwersytet Medyczny w Lublinie	280	83
Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	277	74
Gdański Uniwersytet Medyczny	270	52
Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich we Wrocławiu	269	60
Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie	225	62
Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie	222	102
Collegium Medicum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy	205	
Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	185	76
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	150	
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	100	
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach	75	
Uniwersytet Rzeszowski	75	
Uniwersytet Zielonogórski	60	
OGÓŁEM	4191	841

Źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzeń Ministra Zdrowia

Limity na kierunku lekarsko-dentystycznym na studia prowadzone w formie stacjonarnej w języku polskim wynosiły dla obywateli polskich: 814, a dla cudzoziemców 27. Ogółem, na studia prowadzone w formie stacjonarnej w języku polskim w roku akademickim 2016/2017 było 841 miejsc. Limit miejsc na studiach niestacjonarnych wynosił 282, a na studiach prowadzonych w języku obcym – 263.

Łącznie, na wszystkich polskich uczelniach mogło rozpocząć studia lekarskie 7110 osób, a studia lekarsko-dentystyczne 1390. Ponieważ jedynie nieznaczna część cudzoziemców kończących studia w Polsce decyduje się na wykonywanie zawodu

w Polsce, można przyjąć, że kluczowe znaczenie dla liczby lekarzy pracujących w Polsce w przyszłości będą mieć limity miejsc na studiach stacjonarnych w języku polskim.

1.2.3. Absolwenci

W roku akademickim 2015/2016 studia stacjonarne w języku polskim na kierunku lekarskim ukończyło 3000 osób, a niestacjonarne 238 (zobacz tabelę 2). Na kierunku lekarsko-dentystycznym liczby te wyniosły odpowiednio 702 i 105). Ogółem, studia w języku polskim ukończyło 3238 absolwentów kierunku lekarskiego oraz 807 absolwentów kierunku lekarsko-dentystycznego.

Tabela 2. Absolwenci studiów na kierunkach lekarskim i lekarsko-dentystycznym w roku akademickim 2015/2016

Forma studiów	Kierunek lekarski	Kierunek lekarsko-dentystyczny
stacjonarne w języku polskim	3000	702
niestacjonarne w języku polskim	238	105
RAZEM	3238	807

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

Po ukończeniu studiów absolwenci mogą ubiegać się o prawo wykonywania zawodu w Polsce. W 2016 roku przyznawano im ograniczone prawo wykonywania zawodu lekarza. Porównując dane o liczbie absolwentów kierunku lekarskiego (3238) z liczbą osób uzyskujących OPWZL (3183, zobacz tabelę 3) można przyjąć, że około 98% absolwentów studiów w języku polskim zgłosiło się do okręgowych izb lekarskich w celu uzyskania OPWZL i odbycia stażu podyplomowego. Dla lekarzy dentystów odpowiedni wskaźnik wyniósł 108%, co zapewne było skutkiem rejestrowania się osób kończących studia w roku akademickim 2014/2015.

2. Lekarze – charakterystyka demograficzna

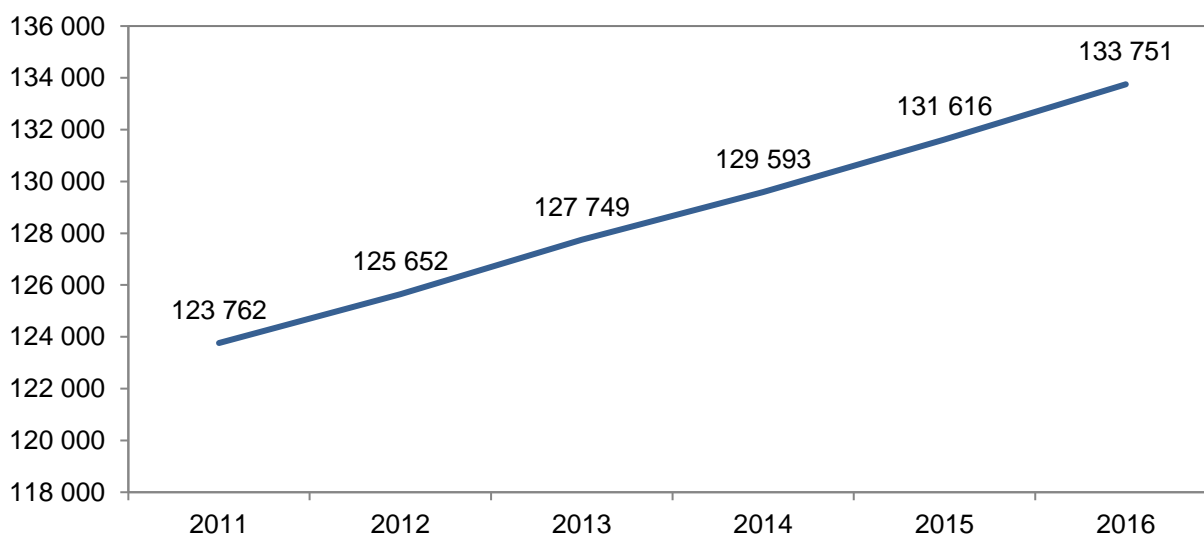
W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione dane o liczbie wykonujących zawód lekarzy, ich strukturze demograficznej, wartości najważniejszych wskaźników demograficznych oraz dane w podziale na etap rozwoju zawodowego (w tym dane o specjalistach, tj. lekarzach mających specjalizację drugiego stopnia lub bezstopniową). Charakterystykę demograficzną osób wykonujących zawód lekarza dentyści zawiera rozdział 3¹¹.

2.1. Liczba lekarzy

Zgodnie z danymi CRL, w roku 2016 3407 osób uzyskało PWZL, z czego 3183 osób uzyskało OPWZL (zobacz tabelę 3). 1349 osób przestało wykonywać zawód: 587 wskutek zgłoszenia zaprzestania a 762 zostało wykreślonych z rejestru.

Osób wykonujących zawód lekarza w Polsce było 31 grudnia 2016 roku 133 751 (zobacz wykres 1). W ciągu roku liczba ta zwiększyła się o 2135 osób, czyli 1,6% (zobacz wykres 2).

Wykres 1. Liczba lekarzy¹²

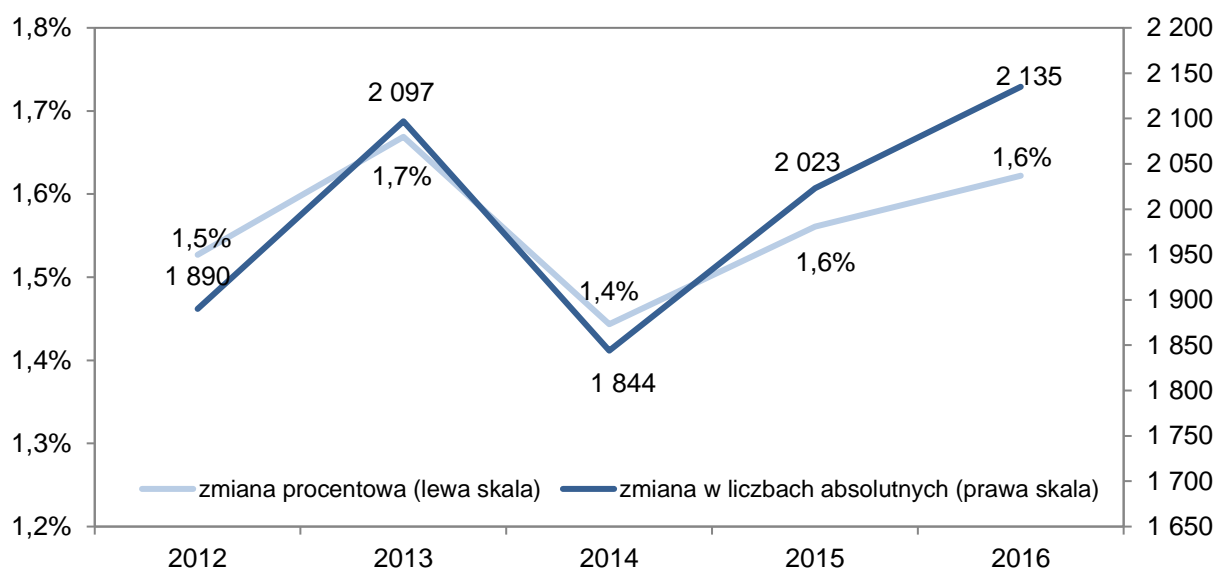

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

¹¹ Osoby mające prawo wykonywania obu zawodów są ujęte dwukrotnie – raz jako lekarze, a raz jako lekarze dentyści.

¹² Zgodnie z danymi OECD w 2015 roku było 88 437 lekarzy praktykujących, 93 587 lekarzy aktywnych zawodowo oraz 142 962 lekarzy uprawnionych do praktyki; za: <http://stats.oecd.org> [dostęp: 25.05.2018].

Wykres 2. Zmiana liczby lekarzy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Roczna zmiana (2016 wobec 2015) liczby lekarzy jest zgodna z tendencją obserwowaną w latach 2012-2015, w których średni wzrost wyniósł 1964 osób, czyli 1,6%. Ogółem w ciągu pięciu lat liczba lekarzy wykonujących zawód w Polsce wzrosła ze 123 762 do 133 751, tj. w porównaniu z rokiem 2011 w roku 2016 było o 9989 więcej lekarzy (wzrost o 8,1%). W każdym roku analizowanego okresu liczba lekarzy rosła – najmniejszy nominalny wzrost nastąpił w roku 2014 (o 1844 osoby), a największy w roku 2016 (o 2135). Procentowo, poza rokiem 2014 (wzrost o 1,4%), przyrosty liczby lekarzy były zbliżone i wynosiły 1,5-1,7%.

Tabela 3. Składniki rozwoju liczby lekarzy

	Uzyskujący PWZL		Wykreślenia i zaprzestania		Bilans	
	Liczba	Udział	Liczba	Udział	W liczbach absolutnych	W procentach
OGOŁEM; w tym	3407	100%	1349	100%	2058	100%
- kobiety	2179	64,0%	677	50,2%	1502	73,0%
- mężczyźni	1228	36,0%	672	49,8%	556	27,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

W podziale na płeć, kobiety stanowiły 64,0% a mężczyźni 36,0% osób uzyskujących PWZL w roku 2016 (wśród uzyskujących OPWZL było to odpowiednio 61,9% i 38,1%). W liczbach absolutnych do rejestrów lekarzy wpisano 2179 kobiet oraz 1228

mężczyzn. Wśród osób zaprzestających wykonywania zawodu oraz wykreślonych z rejestru kobiety stanowiły nieznaczną większość (50,2% ze 1349 osób). Bilans liczby lekarzy, czyli różnica pomiędzy liczbą uzyskujących PWZL a liczbą zaprzestających wykonywania zawodu był wyraźnie dodatni (2058 osób). Wskutek odmiennych proporcji przepływów ze względu na płeć, na kobiety przypadało niemal trzy czwarte (73,0%) przyrostu całkowitej liczby lekarzy (zobacz tabelę 3).

2.2. Cechy demograficzne lekarzy

W tym rozdziale omówimy podstawowe informacje o wieku lekarzy w podziałach na grupy, szczególnie w wieku emerytalnym, ich płci oraz dane wielowymiarowe, uwzględniające podział na wiek i płeć jednocześnie.

2.2.1. Wiek

Średnio w 2016 roku lekarz miał 49,9 roku¹³, a mediana wieku wynosiła 50 lat. Zgodnie z danymi GUS¹⁴ osoby w wieku 50 lat albo więcej stanowiły w 2016 roku 27,4% wszystkich pracujących, a wśród osób pracujących w wieku 30 lat albo więcej 34,0%. Oznacza to, że odsetek osób w wieku 50 lat albo więcej wśród lekarzy znacznie przewyższa średnią ogólnopolską liczoną dla wszystkich osób pracujących (nawet przy uwzględnieniu specyfiki zawodowej polegającej na konieczności ukończenia studiów).

W podziale na 5-letnie przedziały wiekowe, najliczniejszą grupę wśród lekarzy stanowiły osoby mające 46-50 lat oraz 56-60 lat (odpowiednio 16 078 i 16 056 lekarzy, tj. po 12,0% wykonujących zawód), a następnie osoby w wieku 51-55 lat (odpowiednio 15 679 oraz 11,7%) i 26-30 lat (odpowiednio 14 855 i 11,1%). Najmniej liczne były grupy najstarsze: lekarzy w wieku powyżej 80 lat było 2824 (2,1%), osób w wieku 76-80 lat – 4213 (3,1%), a osób mających 71-75 lat było 4978 (3,7% – zobacz wykres 3).

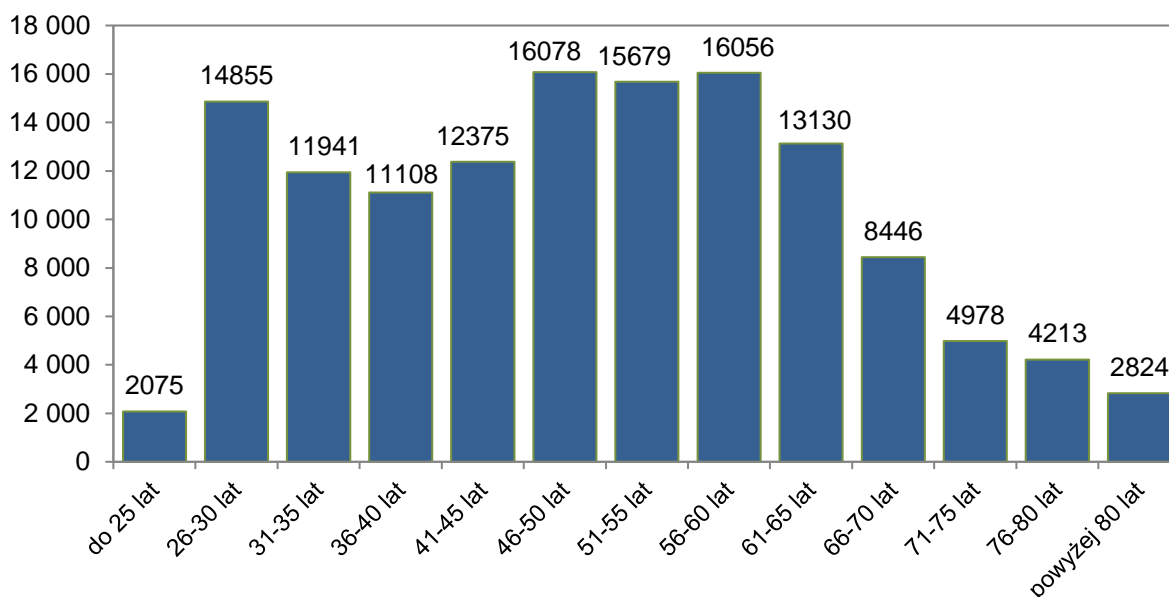
Dane o liczbie lekarzy w poszczególnych grupach wiekowych można podzielić na cztery fazy:

¹³ Wszystkie prezentowane w raporcie dane i miary wieku pokazują liczbę ukończonych lat.

¹⁴ <https://bdl.stat.gov.pl> [dostęp z dnia 30.04.2018 roku]

1. znacznie więcej lekarzy w wieku 26-30 lat w porównaniu z grupą w wieku do 25 lat;
2. liczebność grup od 31 do 45 lat jest mniejsza od liczebności grup 26-30 lat oraz 46-50 lat;
3. wysokie liczebności lekarzy w wieku 46-60 lat;
4. malejąca liczba lekarzy w grupach od 61. roku życia.

Wykres 3. Liczba lekarzy według wieku (w 5-letnich przedziałach, stan na 31.12.2016)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Liczebność opisana w punkcie 1. wynika przede wszystkim z większej liczby roczników wchodzących w skład tej grupy 26-30 lat. Wśród osób w wieku do 25 lat prawie 95% stanowili lekarze z jednego rocznika, mający 25 lat.

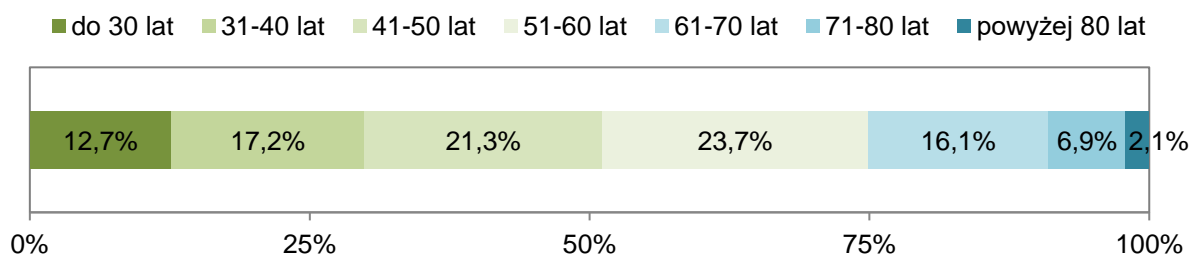
Różnice pomiędzy grupami wiekowymi opisane w punktach 2 i 3 wynikają ze zmian liczbie absolwentów spowodowanych obniżeniem limitów osób przyjmowanych na kierunki lekarskie w latach 1991-2006 (np. limity w latach 1994-2000 stanowiły jedynie 62,1% limitu z roku 1990¹⁵). Analiza tych danych wykracza poza ramy niniejszego opracowania. Warto jednak zauważyć, że zmiany liczby lekarzy w poszczególnych kohortach wiekowych będą skutkowały zmianami w liczbie lekarzy wykonujących zawód w przyszłości. W szczególności wskazana wyżej obniżona liczebność grupach

¹⁵ Obliczenia na podstawie danych zawartych w: Zaborowski, P., Rebandel H., (2001). Sytuacja stanu lekarskiego w Polsce; *Gazeta Lekarska* nr 6/2001.

31-45 lat może przyczynić się do zmniejszania się liczby lekarzy w latach 2037-2052 (w porównaniu ze stanem na koniec roku 2036). Tendencję tę może odwrócić większa liczba osób uzyskujących PWZL w latach 2018-2036 lub wzrost odsetka osób wykonujących zawód mimo osiągnięcia praw emerytalnych po roku 2037. Warto zauważyć, że jeśli zachowanie liczby lekarzy w latach 2037-2052 nastąpi wyłącznie poprzez zwiększenie liczby absolwentów kierunków medycznych, będzie to oznaczać zmiany w strukturze wiekowej populacji, co – *ceteris paribus* - może skutkować zmniejszeniem liczby specjalistów wykonujących zawód w omawianym okresie. Ze względu na czas potrzebny na ukończenie szkolenia specjalizacyjnego wzrost liczby specjalistów nastąpi dopiero po omawianym okresie – dotyczy to przede wszystkim specjalizacji szczegółowych, szczególnie o długim czasie szkolenia specjalizacyjnego.

Analiza liczebności przeprowadzona dla szerszych (10-letnich) przedziałów wiekowych pokazuje, że najliczniejszą grupą były osoby w wieku 51-60 lat (23,7%), a następnie lekarze mający 41-50 lat (21,3%). Ogółem, udział trzech najmłodszych dziesięcioletnich kohort wynosił w 2016 roku 51,2%, a udział trzech najstarszych 25,1% (zobacz wykres 4).

Wykres 4. Struktura wiekowa lekarzy według 10-cio letnich grup wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

2.2.1.1. Lekarze w wieku emerytalnym

W roku 2016 obowiązywały normy prawne podwyższające kryterium wiekowe dla obu płci¹⁶. Jednak ponieważ dane prezentowane w raporcie mają stanowić punkt odniesienia dla przyszłych opracowań, przyjęliśmy kryteria wieku emerytalnego

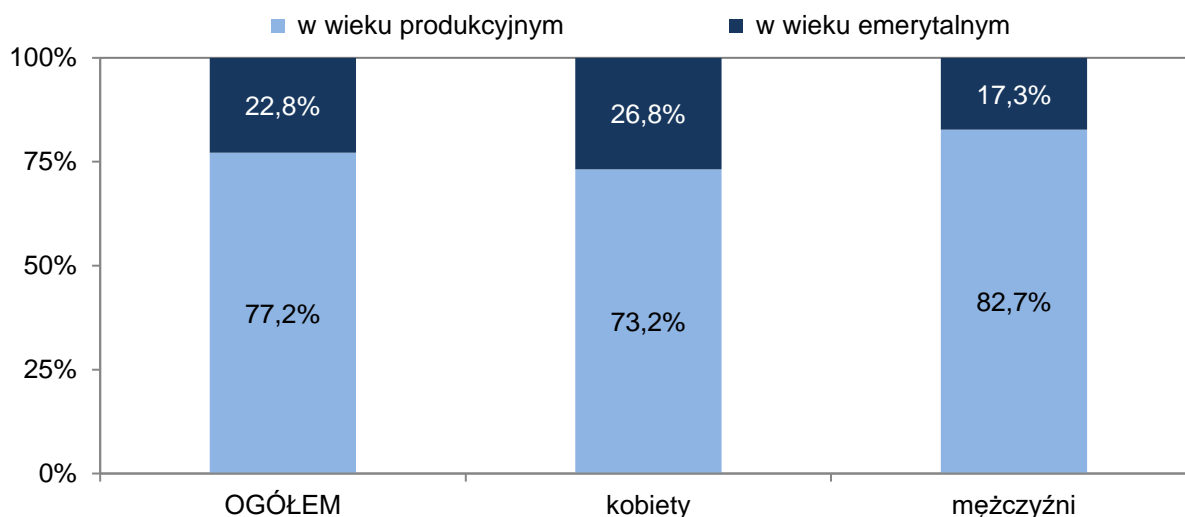
¹⁶ Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2012 poz. 637).

zgodnie z normami, które weszły w życie w roku 2017, tj. 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn¹⁷.

W 2016 było 30 459 osób kontynuujących wykonywanie zawodu pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego (zobacz zastrzeżenie powyżej). Stanowiły one 22,8% wszystkich lekarzy. Zgodnie z danymi GUS¹⁸ emeryci i renciści stanowili w czwartym kwartale 2016 roku 3,8% wszystkich osób pracujących. Oznacza to, że wśród lekarzy wykonujących zawód w Polsce osoby w wieku emerytalnym stanowiły znacznie większy (o 20,1 p.p.) odsetek niż wśród ogółu pracujących.

W podziale na płeć, kobiety stanowiły 67,8% wszystkich lekarzy w wieku emerytalnym, a mężczyźni 32,2%. W liczbach absolutnych lekarek w wieku emerytalnym było 20 661, a lekarzy 9798. Lekarki w wieku emerytalnym stanowiły 26,8% kobiet wykonujących zawód lekarza, a mężczyźni odpowiednio 17,3% (zobacz wykres 5).

Wykres 5. Lekarze według wieku emerytalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

2.2.2. Płeć

W 2016 roku zawód lekarza wykonywało 76 974 kobiet i 56 784 mężczyzn (odpowiednio 57,5% i 42,5%) – zobacz tabelę 4.

¹⁷ Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017/38).

¹⁸ GUS (2018). Rocznik Statystyczny Pracy 2017 [dane na podstawie BAEL]

Zgodnie z ostatnimi dostępnymi danymi GUS¹⁹ kobiety stanowiły na koniec 2016 roku 44,7% wszystkich osób pracujących w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Oznacza to, że współczynnik feminizacji wśród lekarzy był wyraźnie większy niż przeciętna dla wszystkich zawodów.

Kobiety uzyskujące OPWZL w roku 2016 stanowiły 1,5% ogólnej liczby wszystkich lekarzy oraz 2,6% lekarek. Wśród mężczyzn było to odpowiednio 0,9% oraz 2,1%.

Tabela 4. Lekarze według płci

	Liczba	Udział
Kobiety, w tym:	76974	57,5%
- uzyskujące OPWZL	1969	1,5%
Mężczyźni, w tym:	56784	42,5%
- uzyskujący OPWZL	1214	0,9%

2.2.3. Płeć i wiek

Średnia wieku lekarek wynosiła 49,2 roku, a mediana wieku 49 lat. Dla mężczyzn wartości te wynosiły odpowiednio 50,9 i 51 (zobacz tabelę 5). Przeciętny wiek lekarza-mężczyzny był jedynie o 1,7 roku wyższy niż przeciętna wieku lekarek. Oznacza to, że różnice kryteriów wieku emerytalnego ze względu na płeć były w częściowo niwelowane poprzez wykonywanie zawodu mimo osiągnięcie wieku emerytalnego.

Tabela 5. Miary tendencji centralnej wieku [w latach] lekarzy ze względu na płeć

	Średnia wieku	Mediana wieku
Kobiety	49,2	49
Mężczyźni	50,9	51

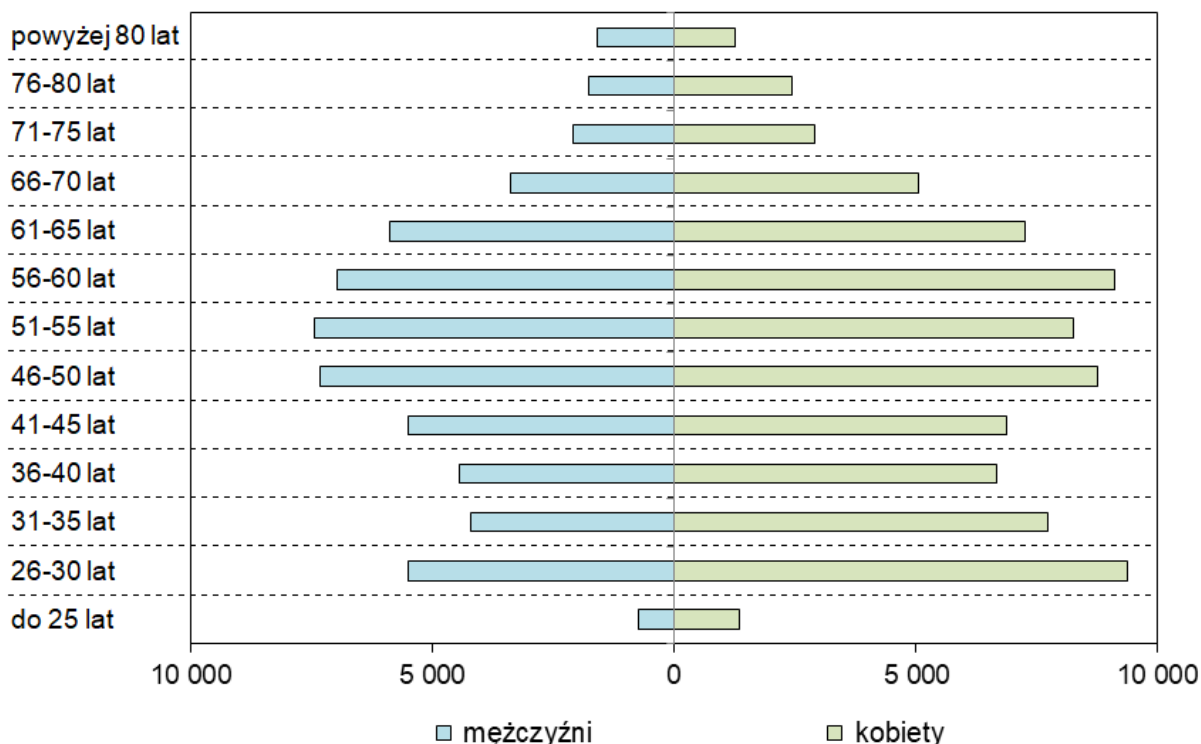
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Na wykresie 6 oraz w tabeli 6 przedstawiono dane o płci i wieku lekarzy. Obrazują one wspomnianą powyżej regresję liczby lekarzy w wieku 31-45 lat, a zwłaszcza w grupie 36-40 lat, pokazując, że tendencja dotyczy obu płci, choć w niejednakowym stopniu. Wśród mężczyzn najliczniejsza z tych trzech grup wiekowych była grupa

¹⁹ GUS (2018). Rocznik Statystyczny Pracy 2017 [dane na podstawie BAEL]

lekarzy mających 41-45 lat, a najmniej liczna była grupa w wieku 31-35 lat. Wśród lekarek ta ostatnia grupa miała największą liczebność, a najmniej było lekarek mających 36-40 lat.

Wykres 6. Struktura populacji lekarzy według płci i wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Na podstawie zaprezentowanych danych można także wywnioskować, że osiągnięcie wieku emerytalnego dla większości kobiet²⁰ nie oznaczało zakończenia pracy zawodowej. Liczba lekarek w wieku 66-70 stanowiła w 2016 roku 69,9% liczby lekarek w wieku 61-65 lat (dla mężczyzn odpowiednia wartość wynosiła 57,5%).

Dla obu płci odnotowano znaczący spadek liczebności osób w wieku 66-70 lat (stanowiły one 69,9% kobiet i 57,5% mężczyzn z młodszej grupy wiekowej). Spadek liczby lekarzy względem młodszej grupy nasila się dla osób w wieku 71-75 lat (odpowiednio 61,3% oraz 57,3%), ale ulega osłabieniu w starszej grupie (odpowiednio 83,9% i 85,7%), by ponownie nasilić się w najstarszej grupie kobiet (51,3%; dla mężczyzn odsetek ten wynosi 88,5%).

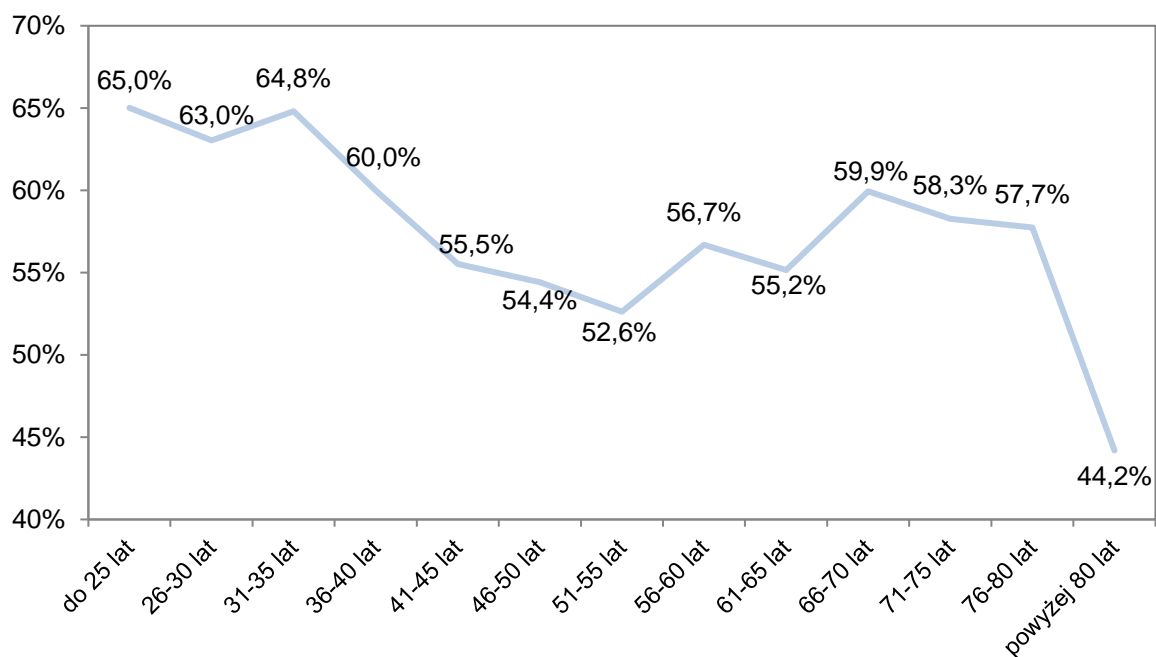
²⁰ Zobacz rozdział 2.2.1.1.

Tabela 6. Lekarze według płci i wieku

	kobiety		mężczyźni	
	Liczba	Udział	Liczba	Udział
do 25 lat	1349	1,0%	726	0,5%
26-30 lat	9363	7,0%	5492	4,1%
31-35 lat	7739	5,8%	4202	3,1%
36-40 lat	6665	5,0%	4443	3,3%
41-45 lat	6870	5,1%	5505	4,1%
46-50 lat	8750	6,5%	7328	5,5%
51-55 lat	8250	6,2%	7429	5,6%
56-60 lat	9101	6,8%	6955	5,2%
61-65 lat	7242	5,4%	5888	4,4%
66-70 lat	5063	3,8%	3383	2,5%
71-75 lat	2901	2,2%	2077	1,6%
76-80 lat	2433	1,8%	1780	1,3%
powyżej 80 lat	1248	0,9%	1576	1,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Wykres 7. Odsetek kobiet w grupach wiekowych lekarzy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Analizując strukturę populacji lekarzy według płci i wieku warto zauważyć, że jedynie w grupie powyżej 80 lat odsetek mężczyzn przekraczał 50% (w 2016 roku wynosił 55,8%). Warto również odnotować, że odsetek kobiet w trzech najmłodszych

grupach wiekowych był wyraźnie wyższy niż w starszych rocznikach (zobacz wykres 7).

2.2.4. Kraj pochodzenia

W roku 2016 prawo wykonywania zawodu lekarza miało 416 cudzoziemców. Można zatem stwierdzić, że liczba cudzoziemców wykonujących w Polsce zawód lekarza była bardzo mała. Osoby te stanowiły 0,3% wszystkich lekarzy.

2.2.5. Współczynniki demograficzne

Jednym z celów niniejszego opracowania jest wykrycie prawidłowości zjawisk i zdarzeń demograficznych mających miejsce w populacji lekarzy. W literaturze przedmiotu²¹ można znaleźć wiele wzorów ukazujących w sposób syntetyczny procesy demograficzne. Jednak, ze względu na nietypowość opisywanej populacji, tylko część wzorów można zastosować bezpośrednio (np. współczynnik feminizacji). Innych nie powinno się stosować wprost (np. współczynnik dynamiki demograficznej) albo powinny mieć odmienną interpretację (np. współczynnik obciążenia demograficznego). Dlatego w dalszej części przedstawimy kilka miar, których nazwy zostały zmodyfikowane w celu dostosowania do charakterystyki populacji lekarzy i lekarzy dentystów.

2.2.5.1. Średni stan liczby lekarzy

Stan średni lekarzy, obliczony jako średnia arytmetyczna stanu na początek i koniec okresu wynosił w 2016 roku 132 683,5 osoby.

2.2.5.2. Współczynnik zastępowalności

Jednym z ważniejszych wskaźników stosowanych w opisie demograficznym populacji jest współczynnik dynamiki demograficznej. Ta syntetyczna miara reprodukcji ludności obliczana jest jako stosunek liczby urodzeń w badanym roku do liczby zgonów w tymże roku. Przekładając tę miarę do analiz populacji lekarzy można obliczyć współczynnik będący ilorazem liczby osób rozpoczynających wykonywanie zawodu (uzyskujących w danym roku kalendarzowym PWZL) oraz liczby osób kończących w tymże

²¹ Holzer, J (2003). *Demografia*. PWE: Warszawa

roku wykonywanie zawodu (wskutek zaprzestania lub wykreślenia). Wynik ten nazwaliśmy współczynnikiem zastępowalności.

Wartość współczynnika zastępowalności w roku 2016 wyniosła 2,53. Współczynniki obliczone ze względu na płeć wyniosły 3,22 dla kobiet i 1,83 dla mężczyzn.

2.2.5.3. Współczynnik współpracy pokoleniowej

Współczynnik ten obliczyliśmy korzystając w drodze analogii z powszechnie stosowanego wzoru na współczynnik obciążenia demograficznego (stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym). Lekarzy wykonujących zawód mimo osiągnięcia wieku emerytalnego nie można jednak traktować jako obciążenia pod względem ekonomicznym dla lekarzy w wieku produkcyjnym. Można natomiast przyjąć, że dzielenie się wieloletnim doświadczeniem zawodowym jest cennym wkładem w kształtowanie kadry lekarskiej oraz sprawia, że braki kadrowe w ochronie zdrowia w Polsce są mniej odczuwane społecznie, dlatego współczynniki nadaliśmy nazwę „współpracy pokoleniowej”.

Wartość współczynnika współpracy pokoleniowej (obliczanego jako stosunek liczby lekarzy w wieku emerytalnym do liczby lekarzy w wieku produkcyjnym) w roku 2016 wyniosła 0,31. Współczynniki obliczone ze względu na płeć wyniosły 0,37 dla kobiet i 0,24.

2.2.5.4. Współczynnik liczby lekarzy na tysiąc ludności

W grudniu 2016 roku na tysiąc ludności Polski²² przypadało 3,48 lekarza wykonującego zawód²³.

2.2.5.5. Współczynnik feminizacji

Współczynnik feminizacji populacji lekarzy wynosił w 2016 roku 0,58.

²² <https://stat.gov.pl/> [dostęp w dniu 30.04.2018 roku]

²³ Wartość różni się od wskaźnika wyliczanego przez OECD/GUS wskutek przyjęcia innej definicji lekarzy (zobacz rozdział 1.1) niż prezentowana w niniejszym raporcie liczba (zgodnie z raportem „Zdrowie i ochrona zdrowia w 2016 r.” lekarzy pracujących w podmiotach objętych sprawozdawczością Ministerstwa Zdrowia według stanu na 31.12.2016 roku było 89 673); <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/zdrowie-i-ochrona-zdrowia-w-2016-r-,1,7.html> [dostęp w dniu 30.04.2018 roku]

2.3. Rozwój zawodowy lekarzy

W rozwoju zawodowym lekarzy można wyróżnić trzy kluczowe zdarzenia: przyznanie prawa wykonywania zawodu (w celu odbycia stażu podyplomowego), ukończenie stażu i uzyskanie „pełnego” prawa wykonywania zawodu oraz ukończenie szkolenia specjalizacyjnego.

Istotne jest zdefiniowanie pojęcia „specjalista”. Biorąc pod uwagę obowiązujący system prawny (w tym m.in. rozporządzenia różnicujące uprawnienia osób posiadających tylko S1S względem osób posiadających S2S/SbS), w raporcie przyjęliśmy, że specjalistą jest osoba posiadająca co najmniej jedną specjalizację stopnia drugiego lub bezstopniową.

Tabela 7. Lekarze ze względu na posiadanie specjalizacji

	Liczba	Udział
specjaliści	88316	66,0%
niespecjaliści	45435	34,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Lekarzy specjalistów było w 2016 roku 88 316. Stanowili oni dwie trzecie (66,0%) lekarzy wykonujących zawód, a osób nieposiadających specjalizacji było 45 345 (33,9%).

2.3.1. Lekarze niespecjaliści

Średnia wieku lekarza bez specjalizacji wynosiła 42,6 roku. Przeciętny wiek kobiet wynosił 42,6, a mężczyzn 42,7 roku.

Odsetek kobiet wśród niespecjalistów wynosił w 2016 roku 62,1% (czyli o 4,6 p.p. więcej niż w całej populacji), a mężczyzn 37,9% (zobacz tabelę 8).

Podział ze względu na wiek pokazuje, że dla oby płci najliczniejszą grupą były osoby w wieku do 35 lat, a następnie mający ponad 50 lat. Osoby w wieku 36-49 lat stanowiły 10,1% kobiet oraz 15,2% mężczyzn. Wynika to z wieku, w jakim lekarze uzyskują specjalizację. Według danych CEM, w 2016 osoby powyżej 50 r.ż. stanowiły 6,3% wszystkich osób, które zdały egzamin specjalizacyjny, przy czym zdecydowana większość tych osób posiadała już wcześniej specjalizację (z innej dziedziny).

Tabela 8. Lekarze niespecjaliści ze względu na płeć i wiek

	Liczba	Udział
Lekarze niespecjaliści OGÓŁEM, w tym:	45435	100%
- kobiety, w tym:	28230	62,1%
- - do 35 lat	15385	33,9%
- - 36 do 49 lat	2865	6,3%
- - 50 lat albo więcej	9980	22,0%
- mężczyźni w tym:	17205	37,9%
- - do 35 lat	8415	18,5%
- - 36 do 49 lat	2621	5,8%
- - 50 lat albo więcej	6169	13,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Wśród niespecjalistów można wyróżnić trzy grupy: stażystów, osoby po stażu nieposiadające żadnej specjalizacji (w tym osoby odbywające szkolenie specjalizacyjne) oraz osoby posiadające tylko S1S (zobacz tabelę 9). Stażystów było w 2016 roku 3395 (7,5% niespecjalistów oraz 2,5% wszystkich lekarzy). Osób posiadających tylko S1S było zaś 15 070, co stanowiło odpowiednio 33,2% i 11,3%.

Tabela 9. Lekarze niespecjaliści ze względu na etap rozwoju zawodowego

	Liczba	Udział
Lekarze niespecjaliści OGÓŁEM, w tym:	45354	100%
- stażyści	3395	7,5%
- lekarze po stażu; w tym:	41959	92,5%
- - osoby posiadające S1S	15070	33,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

2.3.1.1. Lekarze stażyści

Według stanu na 31 grudnia 2016 roku 3395 osób odbywało podyplomowy staż lekarski, z czego 3374 (99,4%) osób rozpoczęło staż w roku 2016 (zobacz tabelę 10). Średni wiek stażysty wynosił w 2016 roku 25,9 roku. Stażyści płci męskiej byli nieznacznie starsi od stażystek (odpowiednio 26,1 i 25,8).

Tabela 10. Lekarze stażyści

	Liczba	Udział
Stażyci OGÓŁEM; w tym:	3395	100%
- rozpoczynający staż podyplomowy	3374	99,4%
- kobiety	2175	64,1%
- mężczyźni	1220	35,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Stażyci stanowili 2,5% ogólnej liczby wykonujących zawód. Wśród stażystów było więcej kobiet (2175, czyli 64,1%) niż mężczyzn (1220, czyli 35,9%).

W 2016 roku staż podyplomowy zakończyło 3233 osób.

2.3.1.2. Lekarze odbywający szkolenie specjalizacyjne

Szkolenie specjalizacyjne, zgodnie ze stanem na koniec 2016 roku, odbywało 22 925 lekarzy, z czego 15 839 osób odbywało je w trybie rezydenckim (69,1%), a 7086 osób (30,9%) w innych trybach. Najwięcej osób szkoliło się w *chorobach wewnętrznych* (2351), *pediatrii* (1864), *kardiologii* (1479), *anestezjologii i intensywnej terapii* (1414), *medycynie rodzinnej* (1332), *położnictwie i ginekologii* (1121), *radiologii i diagnostyce obrazowej* (1069) oraz *ortopedii i traumatologii narządu ruchu* (1024 osoby). Mniej niż 10 osób szkolących się odnotowano w następujących dziedzinach: *intensywnej terapii*, *medycynie morskiej i tropikalnej*, *diagnostyce laboratoryjnej*, *urologii dziecięcej* oraz *neuropatologii* (zobacz tabelę 11).

Tabela 11. Lekarze w trakcie szkolenia specjalizacyjnego ze względu na tryb specjalizacji

	Tryb rezydencki		Tryb pozarezydencki		OGÓŁEM
	Liczba	Udział	Liczba	Udział	
OGÓŁEM	15839	69,1%	7086	30,9%	22925
<i>choroby wewnętrzne</i>	2017	85,8%	334	14,2%	2351
<i>pediatria</i>	1743	93,5%	121	6,5%	1864
<i>kardiologia</i>	943	63,8%	536	36,2%	1479
<i>anestezjologia i intensywna terapia</i>	1244	88,0%	170	12,0%	1414
<i>medycyna rodzinna</i>	908	68,2%	424	31,8%	1332
<i>położnictwo i ginekologia</i>	910	81,2%	211	18,8%	1121
<i>radiologia i diagnostyka obrazowa</i>	876	81,9%	193	18,1%	1069

<i>ortopedia i traumatologia narządu ruchu</i>	910	88,9%	114	11,1%	1024
<i>chirurgia ogólna</i>	848	85,7%	142	14,3%	990
<i>psychiatria</i>	625	74,8%	211	25,2%	836
<i>okulistyka</i>	616	87,0%	92	13,0%	708
<i>neurologia</i>	568	84,5%	104	15,5%	672
<i>medycyna ratunkowa</i>	128	27,5%	337	72,5%	465
<i>onkologia kliniczna</i>	346	74,7%	117	25,3%	463
<i>otorynolaryngologia</i>	336	84,2%	63	15,8%	399
<i>dermatologia i wenerologia</i>	307	78,1%	86	21,9%	393
<i>urologia</i>	272	79,3%	71	20,7%	343
<i>rehabilitacja medyczna</i>	144	45,7%	171	54,3%	315
<i>neonatologia</i>	233	74,2%	81	25,8%	314
<i>endokrynologia</i>	101	36,5%	176	63,5%	277
<i>medycyna pracy</i>	51	19,7%	208	80,3%	259
<i>chirurgia onkologiczna</i>	53	23,2%	175	76,8%	228
<i>reumatologia</i>	111	49,3%	114	50,7%	225
<i>diabetologia</i>	29	14,7%	168	85,3%	197
<i>gastroenterologia</i>	43	22,6%	147	77,4%	190
<i>choroby płuc</i>	48	25,9%	137	74,1%	185
<i>geriatria</i>	47	25,8%	135	74,2%	182
<i>nefrologia</i>	39	21,4%	143	78,6%	182
<i>radioterapia onkologiczna</i>	131	76,2%	41	23,8%	172
<i>alergologia</i>	20	12,1%	145	87,9%	165
<i>chirurgia dziecięca</i>	138	93,9%	9	6,1%	147
<i>psychiatria dzieci i młodzieży</i>	97	66,4%	49	33,6%	146
<i>chirurgia szczękowo-twarzowa²⁴</i>	111	76,6%	34	23,4%	145
<i>choroby zakaźne</i>	88	60,7%	57	39,3%	145
<i>hematologia</i>	54	38,6%	86	61,4%	140
<i>transplantologia kliniczna</i>	0	0,0%	140	100,0%	140
<i>ginekologia onkologiczna</i>	1	0,7%	138	99,3%	139
<i>chirurgia naczyniowa</i>	34	24,6%	104	75,4%	138

²⁴ Dane obejmują zarówno lekarzy, jak i lekarzy dentystów.

<i>patomorfologia</i>	122	89,7%	14	10,3%	136
<i>neurochirurgia</i>	93	71,0%	38	29,0%	131
<i>medycyna paliatywna</i>	6	4,9%	116	95,1%	122
<i>balneologia i medycyna fizykalna</i>	0	0,0%	96	100,0%	96
<i>kardiochirurgia</i>	60	69,0%	27	31,0%	87
<i>neurologia dziecięca</i>	23	26,4%	64	73,6%	87
<i>zdrowie publiczne</i>	41	50,0%	41	50,0%	82
<i>endokrynologia i diabetologia dziecięca</i>	34	42,0%	47	58,0%	81
<i>choroby płuc dzieci</i>	33	45,8%	39	54,2%	72
<i>audiologia i foniatria</i>	15	22,7%	51	77,3%	66
<i>chirurgia plastyczna</i>	30	45,5%	36	54,5%	66
<i>kardiologia dziecięca</i>	26	40,6%	38	59,4%	64
<i>medycyna nuklearna</i>	22	35,5%	40	64,5%	62
<i>medycyna sportowa</i>	4	6,5%	58	93,5%	62
<i>gastroenterologia dziecięca</i>	21	35,0%	39	65,0%	60
<i>onkologia i hematologia dziecięca</i>	21	36,8%	36	63,2%	57
<i>perinatologia</i>	0	0,0%	53	100,0%	53
<i>genetyka kliniczna</i>	14	26,9%	38	73,1%	52
<i>angiologia</i>	1	2,0%	50	98,0%	51
<i>immunologia kliniczna</i>	1	2,0%	50	98,0%	51
<i>hipertensjologia</i>	0	0,0%	50	100,0%	50
<i>chirurgia klatki piersiowej</i>	35	76,1%	11	23,9%	46
<i>otorynolaryngologia dziecięca</i>	11	25,0%	33	75,0%	44
<i>endokrynologia ginekologiczna i rozrodczość</i>	0	0,0%	37	100,0%	37
<i>epidemiologia</i>	8	22,9%	27	77,1%	35
<i>seksuologia</i>	0	0,0%	34	100,0%	34
<i>nefrologia dziecięca</i>	11	34,4%	21	65,6%	32
<i>medycyna sądowa</i>	27	93,1%	2	6,9%	29
<i>farmakologia kliniczna</i>	1	4,3%	22	95,7%	23
<i>transfuzjologia kliniczna</i>	2	9,1%	20	90,9%	22
<i>toksykologia kliniczna</i>	3	17,6%	14	82,4%	17
<i>pediatria metaboliczna</i>	0	0,0%	15	100,0%	15
<i>mikrobiologia lekarska</i>	2	15,4%	11	84,6%	13

<i>medycyna lotnicza</i>	0	0,0%	11	100,0%	11
<i>neuropatologia</i>	0	0,0%	7	100,0%	7
<i>diagnostyka laboratoryjna</i>	1	16,7%	5	83,3%	6
<i>urologia dziecięca</i>	0	0,0%	5	100,0%	5
<i>medycyna morska i tropikalna</i>	1	25,0%	3	75,0%	4
<i>intensywna terapia</i>	0	0,0%	3	100,0%	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CMKP

W tabeli 12 zostały przedstawione liczby osób szkolących się w poszczególnych dziedzinach ze względu na rok specjalizacji. Ponieważ czas trwania określony w programie poszczególnych specjalizacji jest zróżnicowany, analizę należy przeprowadzić oddzielnie dla każdej specjalności. Liczby szkolących się będących w poszczególnych latach programu specjalizacji świadczą też o dynamice naboru do specjalizowania się w danej dziedzinie. Dane sumaryczne sugerują, że liczba rozpoczynających szkolenie specjalizacyjne w ostatnich latach stale wzrasta, ale bez danych o liczbie rezygnacji ze szkolenia nie można ocenić, w jakim stopniu wynika to z większego naboru.

Tabela 12. Lekarze ze względu na rok szkolenia specjalizacyjnego

	Rok szkolenia							
	1	2	3	4	5	6	7	8 lub wyższy
OGÓŁEM	5272	4804	3888	3247	2626	1844	821	423
<i>choroby wewnętrzne</i>	408	428	391	478	312	227	63	44
<i>pediatria</i>	348	306	294	298	255	205	112	46
<i>kardiologia</i>	342	298	277	218	140	106	63	35
<i>anestezjologia i intensywna terapia</i>	242	216	243	205	177	171	92	68
<i>medycyna rodzinna</i>	324	307	238	234	127	64	25	13
<i>położnictwo i ginekologia</i>	206	176	124	149	142	167	91	66
<i>radiologia i diagnostyka obrazowa</i>	281	202	161	152	144	76	36	17
<i>ortopedia i traumatologia narządu ruchu</i>	177	183	169	138	157	141	51	8
<i>chirurgia ogólna</i>	168	172	129	153	170	126	49	23
<i>psychiatria</i>	181	210	115	139	113	52	19	7
<i>okulistyka</i>	174	127	107	114	108	56	17	5
<i>neurologia</i>	146	128	110	122	70	69	25	2
<i>medycyna ratunkowa</i>	70	74	85	83	65	34	33	21

<i>onkologia kliniczna</i>	80	94	90	55	59	66	10	9
<i>otorynolaryngologia</i>	88	67	61	54	49	43	21	16
<i>dermatologia i wenerologia</i>	108	84	49	51	70	18	10	3
<i>urologia</i>	69	58	54	55	49	39	19	0
<i>rehabilitacja medyczna</i>	44	52	71	59	50	22	12	5
<i>neonatologia</i>	53	60	53	50	51	27	13	7
<i>endokrynologia</i>	102	112	47	12	3	1	0	0
<i>medycyna pracy</i>	68	68	49	31	27	13	3	0
<i>chirurgia onkologiczna</i>	97	72	48	8	2	0	0	1
<i>reumatologia</i>	79	76	61	7	2	0	0	0
<i>diabetologia</i>	92	73	29	3	0	0	0	0
<i>gastroenterologia</i>	78	62	41	8	1	0	0	0
<i>choroby płuc</i>	75	62	36	9	1	1	0	1
<i>geriatria</i>	76	68	31	7	0	0	0	0
<i>nefrologia</i>	64	64	37	6	9	0	1	1
<i>radioterapia onkologiczna</i>	28	28	36	27	36	11	6	0
<i>alergologia</i>	61	42	45	13	3	1	0	0
<i>chirurgia dziecięca</i>	23	23	16	29	28	15	10	3
<i>psychiatria dzieci i młodzieży</i>	35	24	34	21	22	4	5	1
<i>chirurgia szczękowo-twarzowa²⁵</i>	31	23	30	23	18	15	5	0
<i>choroby zakaźne</i>	27	10	32	19	34	15	5	3
<i>hematologia</i>	51	34	43	5	4	2	1	0
<i>transplantologia kliniczna</i>	50	32	34	11	10	2	1	0
<i>ginekologia onkologiczna</i>	45	38	33	12	7	1	1	2
<i>chirurgia naczyniowa</i>	51	51	26	6	3	0	1	0
<i>patomorfologia</i>	25	32	31	25	17	2	2	2
<i>neurochirurgia</i>	35	20	19	22	19	14	2	0
<i>medycyna paliatywna</i>	61	39	17	5	0	0	0	0
<i>balneologia i medycyna fizykalna</i>	44	36	12	4	0	0	0	0
<i>kardiochirurgia</i>	13	13	13	18	8	12	4	6
<i>neurologia dziecięca</i>	30	26	23	4	3	1	0	0

²⁵ Dane obejmują zarówno lekarzy, jak i lekarzy dentystów.

<i>zdrowie publiczne</i>	21	16	14	19	4	3	3	2
<i>endokrynologia i diabetologia dziecięca</i>	18	40	23	0	0	0	0	0
<i>choroby płuc dzieci</i>	24	24	24	0	0	0	0	0
<i>audiologia i foniatria</i>	13	25	14	6	4	3	1	0
<i>chirurgia plastyczna</i>	24	19	9	8	5	1	0	0
<i>kardiologia dziecięca</i>	29	10	17	7	1	0	0	0
<i>medycyna nuklearna</i>	17	11	11	13	8	1	1	0
<i>medycyna sportowa</i>	20	24	7	4	4	2	1	0
<i>gastroenterologia dziecięca</i>	13	25	22	0	0	0	0	0
<i>onkologia i hematologia dziecięca</i>	15	20	16	4	2	0	0	0
<i>perinatologia</i>	10	42	1	0	0	0	0	0
<i>genetyka kliniczna</i>	12	11	7	3	12	4	2	1
<i>angiologia</i>	22	14	10	2	3	0	0	0
<i>immunologia kliniczna</i>	27	16	4	1	2	0	0	1
<i>hipertensjologia</i>	26	16	7	1	0	0	0	0
<i>chirurgia klatki piersiowej</i>	7	13	7	6	4	6	3	0
<i>otorynolaryngologia dziecięca</i>	18	16	10	0	0	0	0	0
<i>endokrynologia ginekologiczna i rozrodczość</i>	13	24	0	0	0	0	0	0
<i>epidemiologia</i>	9	4	7	11	3	0	0	1
<i>seksuologia</i>	23	10	1	0	0	0	0	0
<i>nefrologia dziecięca</i>	9	16	7	0	0	0	0	0
<i>medycyna sądowa</i>	6	4	6	9	0	3	1	0
<i>farmakologia kliniczna</i>	7	6	3	4	3	0	0	0
<i>transfuzjologia kliniczna</i>	8	6	3	1	2	2	0	0
<i>toksykologia kliniczna</i>	4	5	7	1	0	0	0	0
<i>pediatria metaboliczna</i>	4	7	4	0	0	0	0	0
<i>mikrobiologia lekarska</i>	5	2	1	1	2	0	1	1
<i>medycyna lotnicza</i>	8	3	0	0	0	0	0	0
<i>neuropatologia</i>	1	2	2	2	0	0	0	0
<i>diagnostyka laboratoryjna</i>	0	0	0	2	2	0	0	2
<i>urologia dziecięca</i>	4	1	0	0	0	0	0	0
<i>medycyna morska i tropikalna</i>	3	1	0	0	0	0	0	0
<i>intensywna terapia</i>	2	1	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CMKP

2.3.1.3. Lekarze posiadający tylko S1S

W 2016 roku było 15 070 lekarzy posiadających specjalizację pierwszego stopnia (S1S) i nieposiadających specjalizacji stopnia drugiego albo bezstopniowej (zobacz tabelę 13). Osoby z S1S stanowiły w 2016 roku 11,3% wszystkich lekarzy. Można założyć, że w kolejnych latach liczba lekarzy posiadających tylko S1S będzie maleć, a tempo spadku będzie przyspieszać w związku z uzyskiwaniem specjalizacji albo zaprzestawaniem wykonywania zawodu i wykreśleniami osób z najstarszych roczników.

Tabela 13. Lekarze posiadający tylko S1S (co najmniej jedną) według płci

	Liczba	Udział
S1S OGÓŁEM; w tym:	15070	100%
- kobiety; w tym:	9405	62,4%
- - do 35 lat	0	0%
- - 36 do 49 lat	788	5,2%
- - 50 lat albo więcej	8617	57,2%
- mężczyźni; w tym:	5665	37,6%
- - do 35 lat	0	0,0%
- - 36 do 49 lat	803	5,3%
- - 50 lat albo więcej	4862	32,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

2.3.2. Specjaliści

W 2016 roku 1548 lekarzy uzyskało swoją pierwszą specjalizację, a wszystkich nowych specjalizacji było 3425 (zobacz tabelę 14). Pierwsze specjalizacje stanowiły 45,2% wszystkich tytułów uzyskanych w 2016 roku. Osoby, które stały się specjalistami w 2016 roku stanowiły 1,8% specjalistów wykonujących zawód na koniec roku.

Ogółem w Polsce było 88 316 specjalistów. Jak już wspomniano, specjaliści stanowili dwie trzecie (66,1%) lekarzy wykonujących zawód w 2016 roku.

Tabela 14. Lekarze specjaliści i liczba uzyskanych specjalizacji

	Liczba	Udział
Specjaliści; w tym:	88316	-
- osoby, które uzyskały specjalizację w danym roku kalendarzowym; w tym:	3425	100%
- - uzyskujący swoją 1. specjalizację ²⁶	1548	45,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CEM i CRL

2.3.2.1. Lekarze specjaliści – cechy demograficzne

Wśród lekarzy specjalistów było w 2016 roku 48 749 kobiet i 39 567 mężczyzn (zobacz tabelę 15). Stanowiło to odpowiednio 55,2% i 44,8% wszystkich lekarzy specjalistów. Kobiet uzyskujących specjalizację po raz pierwszy było 888 i stanowiły one 1,0% wszystkich specjalistów oraz 1,8% lekarek posiadających specjalizację. Dla mężczyzn wartości te wynosiły odpowiednio 621, 0,7% oraz 1,6%.

Tabela 15. Lekarze specjaliści ze względu na płeć

	Liczba	Udział
Lekarze specjaliści OGÓŁEM; w tym:	88316	100%
- kobiety; w tym:	48749	55,2%
- - kobiety uzyskujące swoją 1. specjalizację	888	1,0%
- mężczyźni; w ty:	39567	44,8%
- mężczyźni uzyskujący swoją 1. specjalizację	621	0,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Mediana wieku lekarzy specjalistów na koniec 2016 roku wynosiła 53 lata, a średnia wieku 53,9 roku (zobacz tabelę 16).

Mediana wieku mężczyzn specjalistów wynosiła 54 lata, a średni wiek 54,7 roku. Dla kobiet było to odpowiednio 52 lata oraz 53,2 roku.

Tabela 16. Średnia i mediana wieku [w latach] lekarzy specjalistów ze względu na płeć

	Średnia wieku	Mediana wieku
Specjaliści OGÓŁEM; w tym:	53,9	53
- kobiety	53,2	52
- mężczyźni	54,7	54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

²⁶ Osoby, które w danym roku kalendarzowym po raz pierwszy uzyskują tytuł specjalisty, tj. wcześniej go nie posiadały.

Tabela 17. Lekarze specjaliści ze względu na wiek i płeć

	Liczba	Udział
Lekarze specjaliści OGÓŁEM; w tym:	88316	100%
26-30 lat, w tym:	4	0,0%
- kobiety	2	0,0%
- mężczyźni	2	0,0%
31-35 lat, w tym:	4240	4,8%
- kobiety	2558	2,9%
- mężczyźni	1682	1,9%
36-40 lat, w tym:	9654	10,9%
- kobiety	5830	6,6%
- mężczyźni	3824	4,3%
41-45 lat, w tym:	10997	12,5%
- kobiety	6260	7,1%
- mężczyźni	4737	5,4%
46-50 lat, w tym:	13277	15,0%
- kobiety	7385	8,4%
- mężczyźni	5892	6,7%
51-55 lat, w tym:	12950	14,7%
- kobiety	6893	7,8%
- mężczyźni	6057	6,9%
56-60 lat, w tym:	12852	14,6%
- kobiety	7156	8,1%
- mężczyźni	5696	6,4%
61-65 lat, w tym:	9861	11,2%
- kobiety	5120	5,8%
- mężczyźni	4741	5,4%
66-70 lat, w tym:	5822	6,6%
- kobiety	3183	3,6%
- mężczyźni	2639	3,0%
Powyżej 70 lat, w tym:	8659	9,8%
- kobiety	4362	4,9%
- mężczyźni	4297	4,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Ze względu na wiek, największą grupę stanowili specjaliści mający 46-50 lat (13277, czyli 15,0% wszystkich lekarzy specjalistów), a następnie osoby mające 51-55 lat (odpowiednio 12950 i 14,7%) oraz w wieku od 56 do 60 lat (odpowiednio 12 852 i 14,6%). Ogółem, osoby mające 46-60 lat stanowiły 44,3% wszystkich specjalistów. Wśród specjalistów nie było osoby mającej mniej niż 26 lat, a 4 osoby miały do 30 lat (zobacz tabelę 17).

W podziale na wiek i płeć najliczniejszą grupą były kobiety w wieku 46-50 lat (7385), następnie lekarki w wieku 56-60 lat (7156) oraz z wieku 51-55 lat (6893). Najliczniejsza kohorta wiekowa mężczyzn liczyła 6057 osób (były to osoby w wieku 51-55

lat). Kobiety stanowiły więcej niż 50% specjalistów w każdej grupie wiekowej, w tym także wśród osób mających ponad 60 lat (tj. powyżej wieku emerytalnego kobiet).

2.3.2.2. Specjaliści – uzyskane specjalizacje

W 2016 roku najwięcej specjalizacji uzyskano z dziedziny *chorób wewnętrznych* (372, w tym 250 były to specjalizacje uzyskane przez niespecjalistów). Kolejnymi dziedzinami pod względem liczby uzyskanych specjalizacji były: *kardiologia* (271), *pediatria* (241), *anestezjologia i intensywne terapie* (165), *medycyna rodzinna* (153) oraz *położnictwo i ginekologia* (151). Ponad 100 tytułów specjalisty w 2016 roku uzyskano także w następujących dziedzinach: *ortopedii i traumatologii narządu ruchu*, *chirurgii ogólnej* oraz *psychiatrii*.

W trzech dziedzinach (*neuropatologii*, *intensywnej terapii* oraz *mikrobiologii lekarskiej*) nie uzyskano żadnego nowego tytułu specjalisty, a w kolejnych 16 uzyskano mniej niż 10 tytułów (zobacz tabelę 18).

Tabela 18. Specjalizacje uzyskane w poszczególnych dziedzinach w 2016 roku

	Wszystkie specjalizacje [CEM]	Pierwsza specjalizacja [CRL]
<i>choroby wewnętrzne</i>	372	250
<i>kardiologia</i>	271	73
<i>pediatria</i>	241	159
<i>anestezjologia i intensywne terapie</i>	165	112
<i>medycyna rodzinna</i>	153	88
<i>położnictwo i ginekologia</i>	151	98
<i>ortopedia i traumatologia narządu ruchu</i>	141	111
<i>chirurgia ogólna</i>	117	80
<i>psychiatria</i>	109	72
<i>radiologia i diagnostyka obrazowa</i>	87	80
<i>neurologia</i>	86	61
<i>okulistyka</i>	83	57
<i>diabetologia</i>	78	0
<i>rehabilitacja medyczna</i>	63	25
<i>nefrologia</i>	59	0
<i>endokrynologia</i>	57	0
<i>onkologia kliniczna</i>	54	17
<i>chirurgia onkologiczna</i>	50	0
<i>gastroenterologia</i>	50	0

<i>neonatologia</i>	49	13
<i>geriatria</i>	48	0
<i>medycyna pracy</i>	46	11
<i>choroby płuc</i>	44	0
<i>reumatologia</i>	44	1
<i>otorynolaryngologia</i>	44	35
<i>dermatologia i wenerologia</i>	41	29
<i>medycyna ratunkowa</i>	41	14
<i>alergologia</i>	38	0
<i>nefrologia dziecięca</i>	36	0
<i>balneologia i medycyna fizykalna</i>	35	1
<i>radioterapia onkologiczna</i>	34	24
<i>chirurgia naczyniowa</i>	33	0
<i>hematologia</i>	32	0
<i>transplantologia kliniczna</i>	30	0
<i>endokrynologia i diabetologia dziecięca</i>	29	0
<i>medycyna paliatywna</i>	29	1
<i>neurochirurgia</i>	26	15
<i>hipertensjologia</i>	20	0
<i>chirurgia dziecięca</i>	19	8
<i>choroby zakaźne</i>	19	9
<i>angiologia</i>	18	0
<i>ginekologia onkologiczna</i>	17	0
<i>psychiatria dzieci i młodzieży</i>	17	5
<i>gastroenterologia dziecięca</i>	17	0
<i>chirurgia plastyczna</i>	16	8
<i>neurologia dziecięca</i>	15	0
<i>patomorfologia</i>	15	12
<i>kardiochirurgia</i>	15	15
<i>medycyna sportowa</i>	13	0
<i>audiologia i foniatria</i>	13	3
<i>choroby płuc dzieci</i>	12	0
<i>medycyna nuklearna</i>	12	2
<i>perinatologia</i>	11	0
<i>onkologia i hematologia dziecięca</i>	11	0
<i>otorynolaryngologia dziecięca</i>	11	0
<i>immunologia kliniczna</i>	11	0
<i>chirurgia klatki piersiowej</i>	11	0
<i>seksuologia</i>	9	0
<i>zdrowie publiczne</i>	8	3
<i>kardiologia dziecięca</i>	7	0

<i>transfuzjologia kliniczna</i>	6	1
<i>endokrynologia ginekologiczna i rozrodczość</i>	5	0
<i>medycyna sądowa</i>	5	4
<i>medycyna morska i tropikalna</i>	5	1
<i>genetyka kliniczna</i>	4	3
<i>toksykologia kliniczna</i>	4	0
<i>urologia dziecięca</i>	4	0
<i>epidemiologia</i>	3	1
<i>pediatria metaboliczna</i>	2	0
<i>farmakologia kliniczna</i>	1	0
<i>medycyna lotnicza</i>	1	0
<i>diagnostyka laboratoryjna</i>	1	0
<i>medycyna transportu</i>	1	0
<i>neuropatologia</i>	0	0
<i>intensywna terapia</i>	0	0
<i>mikrobiologia lekarska</i>	0	0
<i>urologia</i>	-	44
<i>chirurgia szczękowo-twarzowa</i>	-	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CEM i CRL

2.3.2.3. Specjaliści – posiadane specjalizacje

Biorąc pod uwagę wszystkich specjalistów, najliczniej posiadaną specjalizacją były *choroby wewnętrzne*. Na koniec 2016 roku specjalizację z tej dziedziny posiadało 18 397 osób. Kolejne pod względem liczebności były *medycyna rodzinna* (10 645), *pediatria* (7216), *położnictwo i ginekologia* (6312), *chirurgia ogólna* (6138) oraz *anestryjologia i intensywna terapia* (5320). W tych sześciu dziedzinach w 2016 roku specjalizowało się ponad 5 tysięcy lekarzy. W kolejnych 19 dziedzinach było od 1000 do 4999 specjalistów (zobacz tabelę 19). W 11 dziedzinach było od 500 do 999 specjalistów. W 25 specjalizacjach odnotowano od 100 do 499 lekarzy specjalistów.

W przypadku 14 dziedzin liczba specjalistów była mniejsza od 100. Były to: *farmakologia kliniczna* (84), *mikrobiologia lekarska* (80), *urologia dziecięca* (66), *nefrologia dziecięca* (58), *gastroenterologia dziecięca* (48), *perinatologia* (45), *endokrynologia i diabetologia dziecięca* (42), *endokrynologia ginekologiczna i rozrodczość* (32), *lekarska chirurgia szczękowo-twarzowa* (30), *choroby płuc dzieci* (25), *neuropatologia* (24),

medycyna lotnicza (20), pediatria metaboliczna (15) oraz intensywna terapia (0)²⁷. Szczegółowe dane o wszystkich dziedzinach zawiera tabela 19.

Ogółem, specjaliści posiadali na koniec 2016 roku 111 030 specjalizacji, czyli lekarz specjalista przeciętnie specjalizował się w 1,26 dziedziny.

Tabela 19. Liczba specjalistów w poszczególnych specjalizacjach

Dziedzina	Liczba specjalistów	Dziedzina	Liczba specjalistów
<i>choroby wewnętrzne</i>	18397	<i>transplantologia kliniczna</i>	402
<i>medycyna rodzinna</i>	10645	<i>geriatria</i>	382
<i>pediatria</i>	7216	<i>audiologia i foniatria</i>	357
<i>położnictwo i ginekologia</i>	6312	<i>psychiatria dzieci i młodzieży</i>	352
<i>chirurgia ogólna</i>	6138	<i>hipertensjologia</i>	326
<i>anestezjologia i intensywna terapia</i>	5320	<i>kardiochirurgia</i>	321
<i>kardiologia</i>	4028	<i>medycyna nuklearna</i>	277
<i>okulistyka</i>	3535	<i>medycyna sportowa</i>	262
<i>psychiatria</i>	3490	<i>chirurgia klatki piersiowej</i>	259
<i>neurologia</i>	3367	<i>angiologia</i>	242
<i>ortopedia i traumatologia narządu ruchu</i>	3346	<i>ginekologia onkologiczna</i>	232
<i>radiologia i diagnostyka obrazowa</i>	2834	<i>chirurgia plastyczna</i>	212
<i>choroby płuc</i>	2624	<i>epidemiologia</i>	205
<i>otorynolaryngologia</i>	2191	<i>seksuologia</i>	187
<i>dermatologia i wenerologia</i>	1852	<i>transfuzjologia kliniczna</i>	186
<i>medycyna pracy</i>	1734	<i>onkologia i hematologia dziecięca</i>	185
<i>rehabilitacja medyczna</i>	1729	<i>otorynolaryngologia dziecięca</i>	184
<i>reumatologia</i>	1702	<i>medycyna morska i tropikalna</i>	173
<i>neonatologia</i>	1482	<i>diagnostyka laboratoryjna</i>	141
<i>endokrynologia</i>	1343	<i>medycyna sądowa</i>	138
<i>urologia</i>	1299	<i>kardiologia dziecięca</i>	136
<i>alergologia</i>	1283	<i>genetyka kliniczna</i>	111
<i>diabetologia</i>	1280	<i>toksykologia kliniczna</i>	102
<i>zdrowie publiczne</i>	1213	<i>immunologia kliniczna</i>	100
<i>nefrologia</i>	1209	<i>farmakologia kliniczna</i>	84
<i>choroby zakaźne</i>	984	<i>mikrobiologia lekarska</i>	80

²⁷ W raporcie opisywane są charakterystyki na poziomie kraju. Jednak biorąc pod uwagę znaczne różnice w liczbach mieszkańców poszczególnych województw, na podstawie wymienionych liczb specjalistów można założyć, że w niektórych województwach nie pracuje prawdopodobnie żaden lekarz specjalista z przynajmniej kilku najmniej licznych dziedzin.

<i>gastroenterologia</i>	960	<i>urologia dziecięca</i>	66
<i>medycyna ratunkowa</i>	959	<i>nefrologia dziecięca</i>	58
<i>onkologia kliniczna</i>	831	<i>gastroenterologia dziecięca</i>	48
<i>chirurgia dziecięca</i>	807	<i>perinatologia</i>	45
<i>chirurgia onkologiczna</i>	789	<i>endokrynologia i diabetologia dziecięca</i>	42
<i>radioterapia onkologiczna</i>	589	<i>endokrynologia ginekologiczna i rozrodczość</i>	32
<i>patomorfologia</i>	573	<i>chirurgia szczękowo-twarzowa</i>	30
<i>balneologia i medycyna fizykalna</i>	570	<i>choroby płuc dzieci</i>	25
<i>neurochirurgia</i>	542	<i>neuropatologia</i>	24
<i>chirurgia naczyniowa</i>	532	<i>medycyna lotnicza</i>	20
<i>hematologia</i>	449	<i>pediatria metaboliczna</i>	15
<i>medycyna paliatywna</i>	420	<i>intensywna terapia</i>	0
<i>neurologia dziecięca</i>	415		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

W 2016 roku średni wiek osoby uzyskującej pierwszą specjalizację wynosił 34,4 roku, a w przypadku osób uzyskujących drugą lub kolejną specjalizację średnia wynosiła 42,0 lata. Mediany wieku były niższe od średnich (odpowiednio 34 i 41 lat). W podziale na płeć nie odnotowano znaczących różnic między kobietami i mężczyznami (zobacz tabelę 20).

Trzech na czterech (75,7%) lekarzy specjalistów posiadało jedną specjalizację. Liczba takich osób wynosiła w 2016 roku 66 832. W podziale na płeć, kobiet posiadających jedną specjalizację było 37 302, a mężczyzn 29530. Kobiety stanowiły 55,8% osób z omawianej grupy (a 42,2% w ogólnej liczbie specjalistów).

Tabela 20. Średnia i mediana wieku [w latach] lekarzy ze względu na liczbę specjalizacji i płeć

	Pierwsza specjalizacja	Druga lub kolejna specjalizacja
Średnia wieku OGÓŁEM	34,4	42,0
- kobiety	34,4	42,1
- mężczyźni	34,5	41,8
Mediana wieku OGÓŁEM	34	41
- kobiety	34	41
- mężczyźni	33	40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Lekarzy posiadających dwie specjalizacje było w 2016 roku 19 253 (zobacz tabelę 21), w tym 10 423 kobiet i 8830 mężczyzn. Kobiety stanowiły 54,1% osób z tej grupy (11,8% w ogólnej liczbie specjalistów).

Lekarzy specjalizujących się w 3. lub więcej specjalizacji było 2231, co stanowiło 2,5% wszystkich specjalistów. W tej grupie większość stanowili mężczyźni (54,1%), a kobiet było 45,9%.

Tabela 21. Liczba posiadanych specjalizacji ze względu na płeć

	Liczba	Udział
Lekarze specjaliści OGÓŁEM; w tym:	88316	100%
- posiadający 1 specjalizację; w tym:	66832	75,7%
- - kobiety	37302	42,2%
- - mężczyźni	29530	33,4%
- posiadający 2 specjalizacje; w tym:	19253	21,8%
- - kobiety	10423	11,8%
- - mężczyźni	8830	10,0%
- posiadający 3 specjalizacje; w tym:	2013	2,3%
- - kobiety	958	1,1%
- - mężczyźni	1055	1,2%
- posiadający 4 lub więcej specjalizacji; w tym:	218	0,2%
- - kobiety	66	0,1%
- - mężczyźni	152	0,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

2.3.2.4. Wybrane statystyki dla dziedzin specjalizacji

Biorąc pod uwagę charakterystyki wieku, najstarsi byli specjaliści z zakresu *medycyny lotniczej*, dla których mediana wieku wynosiła aż 74 lata (zobacz tabelę 22). Kolejnymi pod tym względem dziedzinami były: *diagnostyka laboratoryjna* (mediana 69 lat), *zdrowie publiczne* i *neuropatologia* (po 66 lat) oraz *epidemiologia* (63 lata). W kolejnych 30 dziedzinach mediana wieku wynosiła od 55 do 60 lat.

Z punktu widzenia odtwarzania kadr, kolejnym negatywnym zjawiskiem jest fakt, że dla 6. dziedzin średnia wieku specjalisty przekraczała 60 lat, a dla 27 kolejnych

wynosiła od 55 do 60 lat. Jedynie dla specjalistów z zakresu *onkologii klinicznej* przeciętna była mniejsza niż 50 lat.

Odsetek osób mających do 50 lat w 10. dziedzinach nie przekraczał 25%. Oprócz *medycyny lotniczej* były to: *zdrowie publiczne* (6,40%), *neuropatologia* (8,30%), *epidemiologia* (14,10%), *choroby płuc dzieci* (16,00%), *neurologia dziecięca* (19,00%), *balneologia i medycyna fizykalna* (21,90%), *audiologia i foniatria* (22,10%), *medycyna sportowa* (22,90%), *alergologia* (23,20%) oraz *choroby płuc* (24,70%). Dla kolejnych 15. specjalizacji odsetek ten mieścił się w przedziale od 25% do 33%. Jedynie dla 16. dziedzin przekroczył 50%, w tym dla dwóch (*onkologii klinicznej* i *psychiatrii*) był wyższy niż 60% (odpowiednio 64,3% i 60,8%).

Tabela 22. Charakterystyka wiekowa lekarzy według dziedziny specjalizacji

	Udział osób w wieku do 50 lat	Średnia wieku	Mediana wieku
<i>medycyna lotnicza</i>	-	74,5	74
<i>zdrowie publiczne</i>	6,4%	67,0	66
<i>neuropatologia</i>	8,3%	65,9	66
<i>epidemiologia</i>	14,1%	63,6	63
<i>choroby płuc dzieci</i>	16,0%	56,0	58
<i>neurologia dziecięca</i>	19,0%	58,5	57
<i>balneologia i medycyna fizykalna</i>	21,9%	60,5	60
<i>audiologia i foniatria</i>	22,1%	57,1	57
<i>medycyna sportowa</i>	22,9%	58,6	58
<i>alergologia</i>	23,2%	57,0	57
<i>choroby płuc</i>	24,7%	57,1	57
<i>reumatologia</i>	26,4%	58,8	59
<i>diagnostyka laboratoryjna</i>	27,0%	64,7	69
<i>neonatologia</i>	27,0%	55,5	56
<i>chirurgia dziecięca</i>	27,3%	57,6	58
<i>transfuzjologia kliniczna</i>	27,4%	58,8	57
<i>farmakologia kliniczna</i>	27,4%	58,3	56
<i>choroby zakaźne</i>	27,9%	57,4	57
<i>urologia dziecięca</i>	28,8%	54,5	55
<i>medycyna pracy</i>	29,8%	59,4	59
<i>chirurgia klatki piersiowej</i>	30,1%	56,2	56

<i>położnictwo i ginekologia</i>	30,5%	56,7	57
<i>seksuologia</i>	31,6%	58,1	58
<i>otorynolaryngologia</i>	32,0%	57,7	57
<i>medycyna morska i tropikalna</i>	32,4%	57,9	59
<i>otorynolaryngologia dziecięca</i>	32,6%	58,5	57
<i>pediatria metaboliczna</i>	33,3%	56,5	55
<i>pediatria</i>	34,4%	55,7	56
<i>endokrynologia</i>	35,1%	54,6	55
<i>chirurgia plastyczna</i>	35,4%	55,1	55
<i>perinatologia</i>	35,6%	54,5	55
<i>urologia</i>	35,9%	55,7	56
<i>chirurgia ogólna</i>	36,4%	55,4	55
<i>dermatologia i wenerologia</i>	37,0%	55,4	55
<i>patomorfologia</i>	40,5%	55,5	54
<i>endokrynologia ginekologiczna i rozrodczość</i>	40,6%	53,9	55
<i>gastroenterologia dziecięca</i>	41,7%	54,8	51
<i>chirurgia onkologiczna</i>	42,6%	53,5	53
<i>onkologia i hematologia dziecięca</i>	42,7%	52,1	52
<i>medycyna nuklearna</i>	43,0%	53,8	53
<i>okulistyka</i>	43,3%	53,9	53
<i>rehabilitacja medyczna</i>	43,7%	53,6	52
<i>transplantologia kliniczna</i>	43,8%	53,4	52
<i>medycyna rodzinna</i>	44,9%	53,2	52
<i>mikrobiologia lekarska</i>	45,0%	56,2	53
<i>neurochirurgia</i>	45,0%	52,6	52
<i>endokrynologia i diabetologia dziecięca</i>	45,2%	52,2	52
<i>gastroenterologia</i>	45,3%	53,1	52
<i>angiologia</i>	45,9%	53,1	52
<i>toksykologia kliniczna</i>	46,1%	54,8	52
<i>hipertensjologia</i>	46,6%	52,0	51
<i>diabetologia</i>	47,3%	51,8	51
<i>kardiologia dziecięca</i>	47,8%	51,6	51
<i>neurologia</i>	47,9%	52,7	51

<i>anestezjologia i intensywne terapie</i>	48,2%	52,0	51
<i>nefrologia dziecięca</i>	48,3%	51,5	51
<i>chirurgia szczękowo-twarzowa</i>	49,1%	53,6	51
<i>chirurgia naczyniowa</i>	49,1%	52,0	51
<i>ginekologia onkologiczna</i>	49,6%	53,3	51
<i>ortopedia i traumatologia narządu ruchu</i>	49,9%	51,4	51
<i>geriatria</i>	50,8%	52,0	50
<i>radioterapia onkologiczna</i>	52,0%	51,3	50
<i>hematologia</i>	52,1%	51,6	50
<i>kardiologia</i>	52,2%	51,2	50
<i>choroby wewnętrzne</i>	53,1%	51,4	49
<i>nefrologia</i>	53,5%	51,2	50
<i>medycyna ratunkowa</i>	53,7%	50,2	50
<i>genetyka kliniczna</i>	54,1%	51,7	49
<i>radiologia i diagnostyka obrazowa</i>	54,1%	50,8	49
<i>kardiochirurgia</i>	54,2%	50,4	49
<i>psychiatria dzieci i młodzieży</i>	54,3%	51,6	49
<i>immunologia kliniczna</i>	55,0%	51,0	49
<i>medycyna sądowa</i>	55,8%	52,0	49
<i>medycyna paliatywna</i>	56,2%	50,7	50
<i>psychiatria</i>	60,8%	50,7	47
<i>onkologia kliniczna</i>	64,3%	49,9	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Przedstawione wyżej statystyki opisują różne aspekty wieku osób posiadających specjalizacje z poszczególnych dziedzin. W celu prezentacji jednego, ogólnego wskaźnika, został obliczony relatywny ranking, sumujący rangi poszczególnych dziedzin na analizowanych wymiarach (zobacz tabelę 23). Rangi na każdym wymiarze były nadawane od 1 (wynik najslabszy) do 76 (wynik najlepszy). Po ich zsumowaniu można stwierdzić, że 10 dziedzin o relatywnie najgorszej sytuacji demograficznej to: *medycyna lotnicza* (3 punkty), *zdrowie publiczne* (7), *neuropatologia* (9), *epidemiologia* (14), *diagnostyka laboratoryjna* oraz *balneologia i medycyna fizykalna* (po 19 punktów),

reumatologia (27), medycyna sportowa (29), neurologia dziecięca (31) oraz medycyna pracy (34 punkty).

Z kolei 10 dziedzin o relatywnie najkorzystniejszej strukturze demograficznej to: *psychiatria* (223 punktów), *kardiochirurgia i onkologia kliniczna* (po 213), *immunologia kliniczna* (211), *radiologia i diagnostyka obrazowa* (208), *medycyna paliatywna* (207), *medycyna ratunkowa* (203), *psychiatria dzieci i młodzieży* (201), *choroby wewnętrzne* (199) oraz *genetyka kliniczna* (197 punktów).

Tabela 23. Ranking specjalizacji lekarskich według charakterystyk wieku specjalistów

	Udział osób w wieku do 50 lat - ranga	Średnia wieku - ranga	Mediana wieku- ranga	Suma rang
<i>medycyna lotnicza</i>	1	1	1	3
<i>zdrowie publiczne</i>	2	2	3	7
<i>neuropatologia</i>	3	3	3	9
<i>epidemiologia</i>	4	5	5	14
<i>diagnostyka laboratoryjna</i>	13	4	2	19
<i>balneologia i medycyna fizykalna</i>	7	6	6	19
<i>reumatologia</i>	12	8	7	27
<i>medycyna sportowa</i>	9	10	10	29
<i>neurologia dziecięca</i>	6	11	14	31
<i>medycyna pracy</i>	20	7	7	34
<i>transfuzjologia kliniczna</i>	16	8	14	38
<i>choroby płuc dzieci</i>	5	26	10	41
<i>audiologia i foniatria</i>	8	19	14	41
<i>chirurgia dziecięca</i>	15	17	10	42
<i>choroby płuc</i>	11	19	14	44
<i>alergologia</i>	10	21	14	45
<i>medycyna morska i tropikalna</i>	25	15	7	47
<i>seksuologia</i>	23	14	10	47
<i>choroby zakaźne</i>	18	18	14	50
<i>otorynolaryngologia dziecięca</i>	26	11	14	51
<i>farmakologia kliniczna</i>	16	13	23	52

<i>otorynolaryngologia</i>	24	16	14	54
<i>położnictwo i ginekologia</i>	22	22	14	58
<i>neonatologia</i>	13	29	23	65
<i>chirurgia klatki piersiowej</i>	21	24	23	68
<i>pediatria</i>	28	27	23	78
<i>pediatria metaboliczna</i>	27	23	28	78
<i>urologia</i>	32	27	23	82
<i>urologia dziecięca</i>	19	37	28	84
<i>chirurgia plastyczna</i>	30	33	28	91
<i>chirurgia ogólna</i>	33	31	28	92
<i>dermatologia i wenerologia</i>	34	31	28	93
<i>endokrynologia</i>	29	36	28	93
<i>perinatologia</i>	31	37	28	96
<i>patomorfologia</i>	35	29	36	100
<i>endokrynologia ginekologiczna i rozrodczość</i>	36	39	28	103
<i>mikrobiologia lekarska</i>	45	24	37	106
<i>okulistyka</i>	41	39	37	117
<i>medycyna nuklearna</i>	40	41	37	118
<i>chirurgia onkologiczna</i>	38	44	37	119
<i>gastroenterologia dziecięca</i>	37	34	50	121
<i>toksykologia kliniczna</i>	50	34	41	125
<i>rehabilitacja medyczna</i>	42	42	41	125
<i>transplantologia kliniczna</i>	43	45	41	129
<i>medycyna rodzinna</i>	44	47	41	132
<i>onkologia i hematologia dziecięca</i>	39	53	41	133
<i>gastroenterologia</i>	48	48	41	137
<i>neurochirurgia</i>	45	51	41	137
<i>angiologia</i>	49	48	41	138
<i>endokrynologia i diabetologia dziecięca</i>	47	52	41	140
<i>chirurgia szczękowo-twarzowa</i>	57	42	50	149
<i>neurologia</i>	54	50	50	154

<i>ginekologia onkologiczna</i>	59	46	50	155
<i>hipertensjologia</i>	51	54	50	155
<i>anestezjologia i intensywne terapie</i>	55	54	50	159
<i>chirurgia naczyniowa</i>	57	54	50	161
<i>diabetologia</i>	52	59	50	161
<i>kardiologia dziecięca</i>	53	61	50	164
<i>nefrologia dziecięca</i>	56	64	50	170
<i>ortopedia i traumatologia narządu ruchu</i>	60	65	50	175
<i>geriatria</i>	61	54	61	176
<i>hematologia</i>	63	61	61	185
<i>radioterapia onkologiczna</i>	62	67	61	190
<i>kardiologia</i>	64	68	61	193
<i>nefrologia</i>	66	68	61	195
<i>medycyna sądowa</i>	73	54	69	196
<i>genetyka kliniczna</i>	68	60	69	197
<i>choroby wewnętrzne</i>	65	65	69	199
<i>psychiatria dzieci i młodzieży</i>	71	61	69	201
<i>medycyna ratunkowa</i>	67	75	61	203
<i>medycyna paliatywna</i>	74	72	61	207
<i>radiologia i diagnostyka obrazowa</i>	68	71	69	208
<i>immunologia kliniczna</i>	72	70	69	211
<i>onkologia kliniczna</i>	76	76	61	213
<i>kardiochirurgia</i>	70	74	69	213
<i>psychiatria</i>	75	72	76	223

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3. Lekarze dentyści – charakterystyka demograficzna

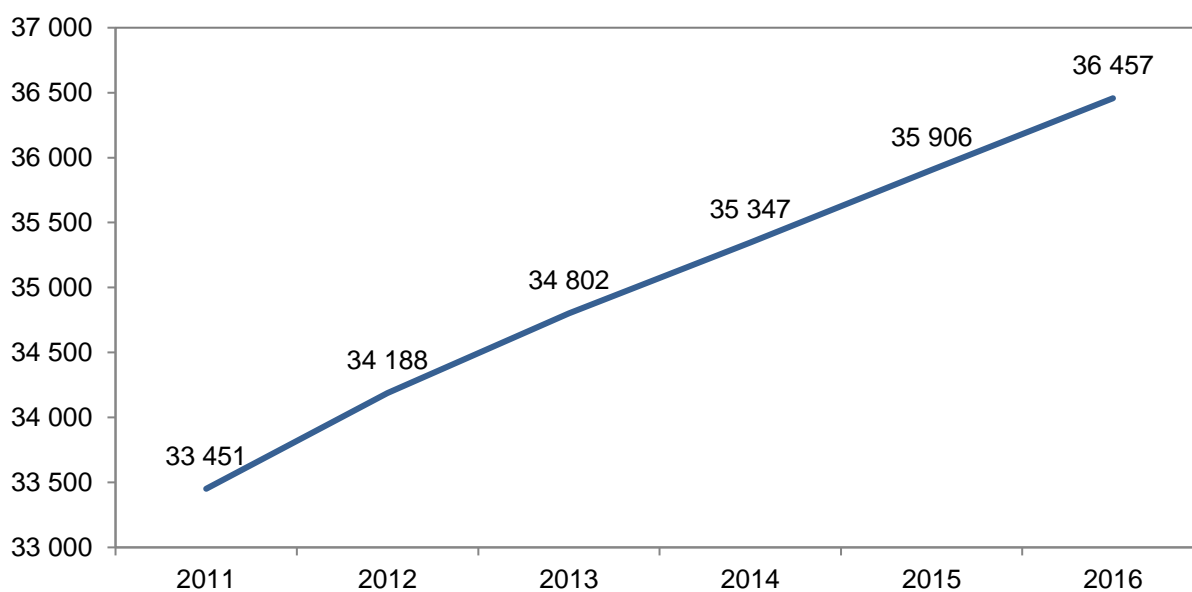
W tym rozdziale zostaną przedstawione dane zarówno o liczbie wykonujących zawód lekarzy dentyistów, ich strukturze demograficznej, wartości najważniejszych wskaźników demograficznych oraz dane w podziale na etap rozwoju zawodowego (w tym dane o specjalistach, tj. lekarzach dentyistach mających specjalizację drugiego stopnia lub bezstopniową/modułową).

3.1. Liczba lekarzy dentyistów

Zgodnie z danymi CRL, w roku 2016 PWZLD uzyskały 872 osoby, z czego OPWZLD uzyskało 748 osób. Z rejestrów wykreślono 148 osób, a 240 osób zgłosiło zaprzestanie wykonywania zawodu. Ogółem w 2016 roku 388 lekarzy dentyistów zakończyło wykonywać zawód.

31 grudnia 2016 roku w Polsce było 36 457 osób wykonujących zawód lekarza dentyisty (zobacz wykres 8). Liczba ta w ciągu roku zwiększyła się o 551, czyli 1,5% (zobacz wykres 9).

Wykres 8. Liczba lekarzy dentyistów²⁸

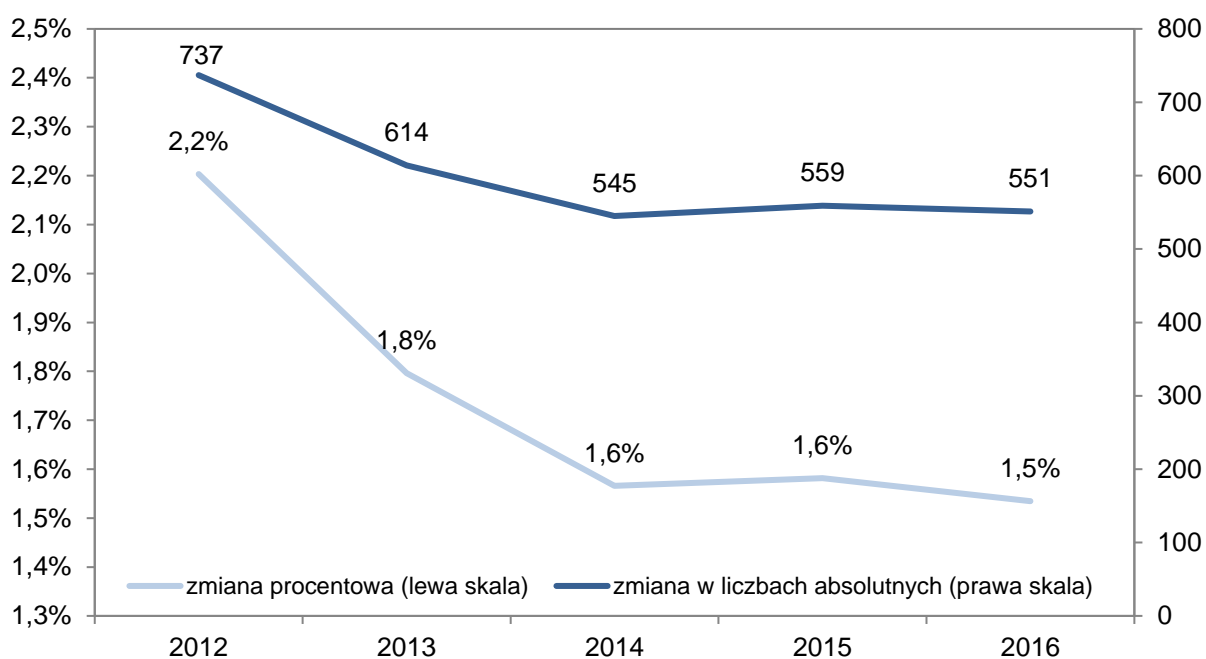

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

²⁸ Zgodnie z danymi OECD w 2015 roku było 12 603 dentyistów praktykujących, 13 307 aktywnych zawodowo oraz 40 455 lekarzy dentyistów uprawnionych do praktyki; za: <http://stats.oecd.org> [dostęp: 25.05.2018].

Roczna zmiana (2016 wobec 2015) liczby lekarzy dentystów była niższa od wynoszącej 601 osób średniej z lat 2011-2015, jednak na poziomie z dwóch lat poprzedzających. Średni roczny przyrost wynosił 1,7%, czyli powyżej wyniku za 2016, jednak głównie wskutek znacznie wyższych przyrostów liczby lekarzy dentystów odnotowanych dla lat 2012 i 2013.

Wykres 9. Zmiana liczby lekarzy dentystów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Ogółem w ciągu ostatnich pięciu lat liczba lekarzy dentystów wykonujących zawód w Polsce wzrosła z 33 451 do 36 457, tj. w porównaniu z rokiem 2011 w roku 2016 było o 3006 więcej lekarzy dentystów (wzrost o 9,0%). W każdym roku analizowanego okresu liczba lekarzy dentystów rosła – najmniejszy nominalny wzrost nastąpił w roku 2014 (o 545 osoby), największy w roku 2012 (o 737).

Tabela 24. Składniki rozwoju liczby lekarzy dentystów

	Uzyskujący PWZLD		Wykreślenia i zaprzestania		Bilans	
	Liczba	Udział	Liczba	Udział	w liczbach absolutnych	w procentach
OGOŁEM 2016; w tym	872	100%	388	100%	484	100%
- kobiety	607	69,6%	293	75,5%	314	64,9%
- mężczyźni	265	30,4%	95	24,5%	170	35,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

W podziale na płeć, kobiety stanowiły 69,6%, a mężczyźni 30,4% osób uzyskujących PWZLD w roku 2016. W liczbach nominalnych, do rejestrów wpisano 607 kobiet oraz 265 mężczyzn (zobacz tabelę 24).

Kobiety stanowiły większość również wśród osób zaprzestających wykonywania zawodu oraz wykreślonych z rejestru w roku 2016 (75,5% z 388 osób). W bilansie liczby lekarzy dentyków kobiety stanowiły w 64,9% przyrostu całkowitej liczby lekarzy dentyków, a mężczyźni jedynie 35,1%.

3.2. Cechy demograficzne lekarzy dentyków

W tym rozdziale omówimy podstawowe informacje o wieku lekarzy dentyków w podziałach na grupy, szczególnie w wieku emerytalnym, ich płci oraz dane wielowymiarowe, uwzględniające jednocześnie podział na płeć i wiek.

3.2.1. Wiek

Średni wiek lekarza dentyka w 2016 roku wynosił 46,7 roku a mediana 46 lat. Biorąc pod uwagę tylko średnią i medianę wieku, sytuacja demograficzna populacji lekarzy dentyków była w 2016 roku lepsza niż populacji lekarzy. Średnia była niższa o 3,2 roku, a mediana o 4 lata (zobacz rozdział 2.2.1).

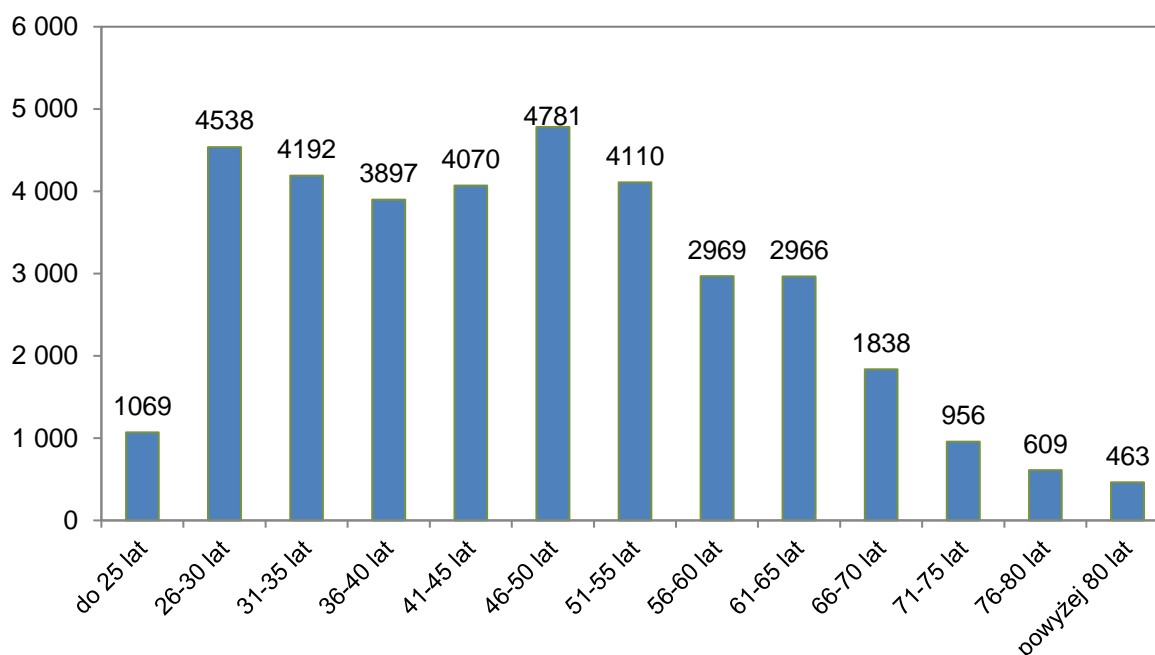
W podziale na 5-letnie przedziały wiekowe, najliczniejszą grupę wiekową wśród lekarzy dentyków stanowiły osoby w wieku 46–50 lat (4781, czyli 13,1% populacji), a następnie osoby mające 26–30 lat (odpowiednio 4538 i 12,4%) oraz 31-35 lat (odpowiednio 4192 i 11,5%). Liczebności kolejnych dwóch grup (51-55 lat oraz 41-45 lat) przekraczała 4 tysiące osób. Najmniej liczne były grupy najstarsze: lekarzy dentyków w wieku powyżej 80 lat było 463 (1,3%), osób w wieku 76-80 lat – 609 (1,7%), a mających od 71 do 75 lat 956 (2,6%). W porównaniu z populacją lekarzy zwraca uwagę zarówno mniejszy udział trzech najstarszych kohort (5,6% wobec 8,9% lekarzy) oraz większy udział dwóch najmłodszych grup (15,3% wobec 12,7%²⁹). Te dane potwierdzają, że sytuacja demograficzna populacji lekarzy dentyków była w 2016 roku lepsza niż populacji lekarzy.

²⁹ Różnica wynika w znacznej mierze z różnej długości trwania studiów na obu kierunkach.

Dane o liczbie lekarzy dentystów w poszczególnych grupach wiekowych można podzielić na trzy fazy (zobacz wykres 10):

1. Znacznie większa liczba lekarzy dentystów w wieku 26-30 lat w porównaniu z grupą w wieku do 25 lat;
2. Względnie stabilna liczba lekarzy dentystów w grupach od 26 do 55 lat;
3. Mniejsza i odwrotnie proporcjonalna do wieku liczba lekarzy dentystów w grupach począwszy od 56. roku życia.

Wykres 10. Liczba lekarzy dentystów według wieku (w 5-letnich przedziałach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

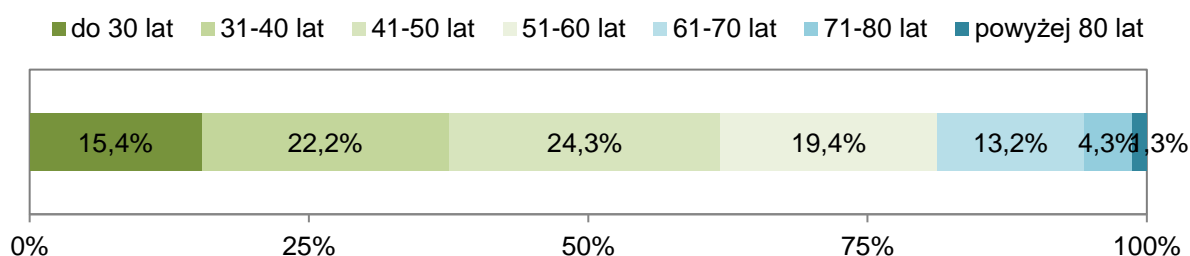
Liczebność opisana w punkcie 1. wynika przede wszystkim z liczby roczników wchodzących realnie w skład grup –ponad 98% lekarzy dentystów do 25 lat stanowiły osoby z dwóch roczników, mający 24 albo 25 lat.

Wprawdzie liczebność grup opisanych w punkcie 2. została określona jako stabilna, warto jednak zauważyć, że wielkość grupy 36-40 lat stanowi jedynie 85,1% liczby osób mających 46-50 lat. Tym samym w ramach względnej stabilizacji mamy również grupy mniej liczne, analogicznie do populacji lekarzy (co spowodowane jest obniżeniem limitów osób przyjmowanych na kierunki lekarsko-dentystyczne w latach 1991-2006).

W mniejszej liczebności opisanej w punkcie 3. zwraca uwagę gwałtowne (o 27,8%) obniżenie liczby lekarzy dentystów mających 56-60 lat względem liczebności osób mających 51-55 lat oraz mniejsza o 38,0% liczebność grupy mającej 66-70 lat względem liczby wykonujących zawód lekarzy dentystów mających 61-65 lat.

Analiza liczebności przeprowadzona dla szerszych (10-letnich) przedziałów wiekowych pokazuje, że najliczniejszą grupą były osoby w wieku 41-60 lat (24,3%), a następnie lekarze dentyści mający 31-50 lat (22,2%). Ogółem, udział trzech najmłodszych dziesięcioletnich kohort wynosił w 2016 roku 61,9% a udział trzech najstarszych 18,8% (zobacz wykres 11). W populacji lekarzy wartości te wyniosły odpowiednio 51,2% i 25,1% (zobacz rozdział 2.2.1), co ponownie wskazuje na lepszą sytuację demograficzną populacji lekarzy dentystów.

Wykres 11. Struktura wiekowa lekarzy dentystów według 10-cio letnich grup

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3.2.1.1. Lekarze dentyści w wieku emerytalnym

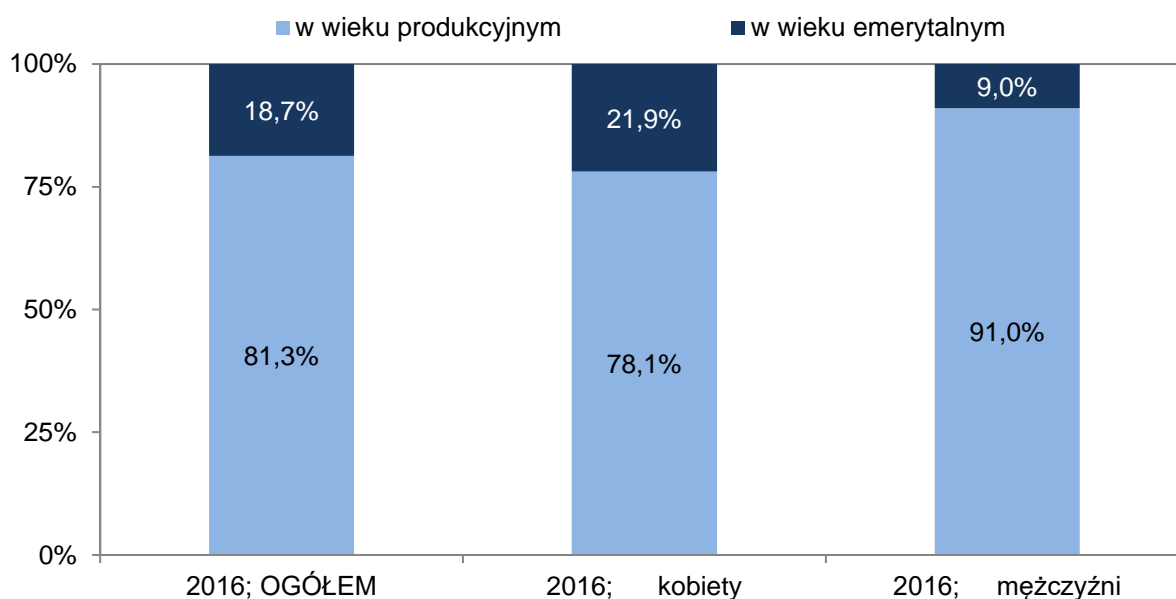
W rozdziale 2.2.1.1. zostały wspomniane zmiany w przepisach prawnych regulujących wiek emerytalny w Polsce oraz ich możliwy wpływ na przebieg procesów demograficznych. Niezależnie jednak od wpływu tej zmiennej należy zaznaczyć, że z badań przeprowadzonych przez NIL wynika, że znaczna część lekarzy dentystów w wieku emerytalnym nadal wykonuje zawód.

Omówiony wyżej wzrost liczby lekarzy dentystów według grup wiekowych widać także w danych analizowanych zgodnie z kryterium wieku emerytalnego. Liczba osób wykonujących zawód mimo osiągnięcia wieku emerytalnego wynosiła w 2016 roku 6005 osób. Stanowiło to 18,7% wszystkich wykonujących zawód lekarzy dentystów. W podziale na płeć, kobiety stanowiły 88,0% osób w wieku emerytalnym, a mężczyźni 12,0%. Nominalnie, lekarek dentystek w wieku emerytalnym było 6055, a lekarzy dentystów 816. Lekarki dentystki w wieku emerytalnym stanowiły 21,9%

kobiet wykonujących zawód lekarza dentyści, a mężczyźni odpowiednio 9,0% (zobacz wykres 12).

Zgodnie z ostatnimi dostępnymi danymi GUS³⁰ emeryci i renciści stanowili w czwartym kwartale 2016 roku 3,8% wszystkich osób pracujących. Oznacza to, że wśród lekarzy dentyści wykonujących zawód w Polsce osoby w wieku emerytalnym stanowiły znacznie większy odsetek niż wśród ogółu pracujących, jednak niższy niż w populacji lekarzy (22,8% – zobacz rozdział 2.2.1.1.).

Wykres 12. Lekarze dentyści według wieku emerytalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3.2.2. Płeć

W 2016 roku zawód lekarza dentyści wykonywało 27 405 kobiet i 9053 mężczyzn (odpowiednio 75,2% i 24,8% – zobacz tabelę 25).

Zgodnie z ostatnimi dostępnymi danymi GUS³¹ kobiety stanowiły na koniec 2016 roku 44,7% wszystkich osób pracujących w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Oznacza to, że odsetek kobiet wśród lekarzy dentyści był zdecydowanie

³⁰ GUS (2018). Rocznik Statystyczny Pracy 2017 [dane na podstawie BAEL].

³¹ GUS (2018). Rocznik Statystyczny Pracy 2017 [dane na podstawie BAEL].

większy niż przeciętna dla wszystkich zawodów. Był on także wyższy od wskaźnika dla lekarzy (57,5%, zobacz rozdział 2.2.2.).

Kobiety uzyskujące OPWZLD, zgodnie ze stanem na 31 grudnia 2016 roku, stanowiły 1,7% ogólnej liczby wszystkich lekarzy dentyistów oraz 2,2% lekarek dentystek. Wśród mężczyzn było to odpowiednio 0,7% oraz 2,9%.

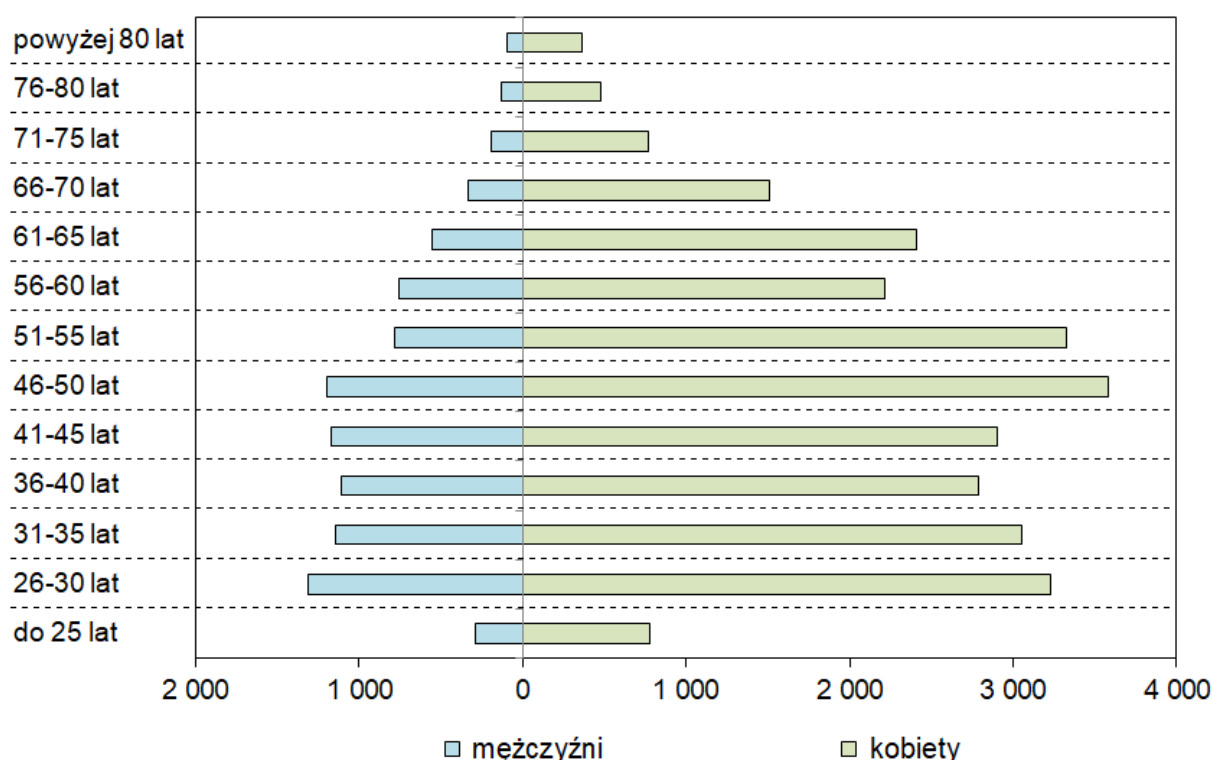
Tabela 25. Lekarze dentyści według płci

	Liczba	Udział
Kobiety, w tym:	27405	75,2%
- uzyskujące OPWZLD	602	1,7%
Mężczyźni, w tym:	9053	24,8%
- uzyskujący OPWZLD	269	0,7%

3.2.3. Płeć i wiek

Średnia wieku kobiet wykonujących zawód lekarza dentyisty w Polsce wynosiła 47,3 roku, a dla mężczyzn 44,8. Również mediana wieku w grupie kobiet była wyraźnie wyższa niż statystyka policzona dla mężczyzn: 47 lat wobec 43.

Wykres 13. Struktura populacji lekarzy dentystów według płci i wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Na wykresie 13 oraz w tabeli 26 przedstawiono dane o płci i wieku lekarzy dentystów. Obrazują one wspomnianą powyżej malejącą liczbę lekarzy dentystów w grupach wiekowych od 56 lat. Dotyczy to obu płci, choć w niejednakowym stopniu. Liczebność grupy osób mających 56-60 lat spada zdecydowanie mocniej wśród kobiet, podczas gdy w grupie 61-65 lat liczebność mężczyzn – względem młodszej kohorty – spada, a liczba kobiet rośnie. Liczebności w trzech najstarszych kohortach spadają dość wyraźnie bez względu na płeć. Na wykresie widoczna jest także znacznie większa liczba kobiet we wszystkich grupach wiekowych, w tym również wśród najstarszych lekarzy dentystów.

Tabela 26. Lekarze dentyści według płci i wieku

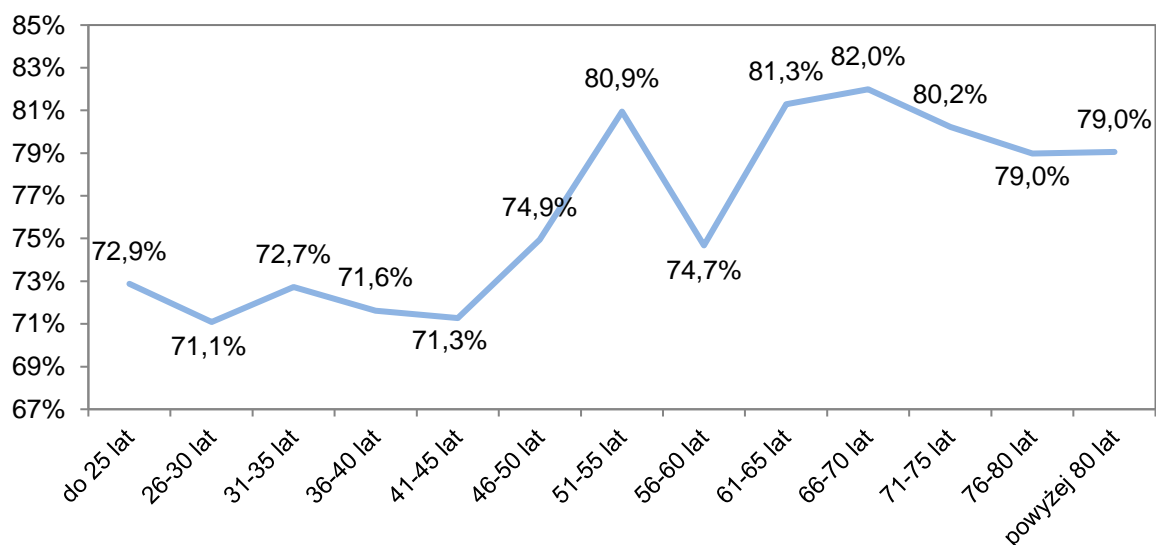
	Kobiety		Mężczyźni	
	Liczba	Udział	Liczba	Udział
do 25 lat	779	2,1%	290	0,8%
26-30 lat	3226	8,8%	1312	3,6%
31-35 lat	3049	8,4%	1143	3,1%
36-40 lat	2791	7,7%	1106	3,0%
41-45 lat	2901	8,0%	1169	3,2%
46-50 lat	3583	9,8%	1198	3,3%
51-55 lat	3327	9,1%	783	2,1%
56-60 lat	2217	6,1%	752	2,1%

61-65 lat	2411	6,6%	555	1,5%
66-70 lat	1507	4,1%	331	0,9%
71-75 lat	767	2,1%	189	0,5%
76-80 lat	481	1,3%	128	0,4%
powyżej 80 lat	366	1,0%	97	0,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Kohorty najmniej sfeminizowane to lekarze dentyści w wieku 26-30 lat, wśród których było 71,1% kobiet, a następnie w wieku 41-45 lat oraz 36-40 lat (odpowiednio 71,3% i 71,6% kobiet). O znacznej feminizacji zawodu w każdej grupie wiekowej może świadczyć to, że minimalny odsetek kobiet w kohortach lekarzy dentyistów (71,1%) jest wyższy o 6,1 p.p. od maksymalnego odsetka (65,0%) w populacji lekarzy (zobacz wykres 7).

Wykres 17. Odsetek kobiet w grupach wiekowych lekarzy dentyistów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3.2.4. Kraj pochodzenia

W roku 2016 prawo wykonywania zawodu lekarza dentyisty miało 144 cudzoziemców. Osoby te stanowiły 0,4% wszystkich lekarzy dentyistów. Można zatem stwierdzić, że liczba cudzoziemców wykonujących w Polsce zawód lekarza dentyisty była bardzo mała, a ich odsetek w populacji był na poziomie zbliżonym do odsetka odnotowanego w populacji lekarzy (zobacz rozdział 2.2.4).

3.2.5. Współczynniki demograficzne

Jednym z celów niniejszego opracowania jest wykrycie prawidłowości zjawisk i zdarzeń demograficznych mających miejsce w populacji lekarzy dentystów. W odniesieniu do tej populacji zostaną przedstawione współczynniki obliczone w jednakowy sposób jak dla populacji lekarzy (zobacz rozdział 2.2.5.).

3.2.5.1. Średni stan liczby lekarzy dentystów

Stan średni liczby lekarzy dentystów wynosił w 2016 roku 36 181,5 osoby.

3.2.5.2. Współczynnik zastępowalności

Współczynnik będący ilorazem liczby osób rozpoczynających wykonywanie zawodu (uzyskujących w danym roku kalendarzowym PWZLD) oraz liczby osób kończących w tymże roku wykonywanie zawodu lekarza dentysty (wskutek zaprzestania lub wykreślenia) nazwaliśmy współczynnikiem zastępowalności.

Wartość omawianego współczynnika w roku 2016 wyniosła 2,24. Współczynniki obliczone ze względu na płeć wyniosły 2,07 dla kobiet i 2,79 dla mężczyzn.

3.2.5.3. Współczynnik współpracy pokoleniowej

Wartość omawianego współczynnika (obliczanego jako stosunek liczby lekarzy dentystów w wieku emerytalnym do liczby lekarzy dentystów w wieku produkcyjnym) w roku 2016 wyniosła 0,18. Współczynniki obliczone ze względu na płeć wyniosły 0,15 dla kobiet i 0,19 dla mężczyzn.

3.2.5.4. Współczynnik liczby lekarzy dentystów na tysiąc ludności

W grudniu 2016 roku na tysiąc ludności Polski przypadało 0,95 lekarza dentysty zarejestrowanego jako wykonujący zawód³².

3.2.5.5. Współczynnik feminizacji

Współczynnik feminizacji populacji lekarzy dentystów wynosił w 2016 roku 0,72.

³² W obliczeniach przyjęto dane o liczbie ludności Polski według stanów na koniec roku na podstawie <https://stat.gov.pl> [dostęp w dniu 30.04.2018 roku]

3.3. Rozwój zawodowy lekarzy dentystów

Choć w populacji lekarzy dentystów znacznie większą część niż wśród lekarzy stanowią osoby posiadające tylko specjalizację pierwszego stopnia, w tej części również posługujemy się klasyfikacją, zgodnie z którą specjalistą jest osoba posiadająca co najmniej jedną specjalizację stopnia drugiego lub bezstopniową (zobacz rozdziały 1.1. oraz 2.3.)

Specjalizację posiadał co szósty (16,8%) lekarz dentysta wykonujący zawód w roku 2016. Nominalnie lekarzy dentystów ze specjalizacją było 6132, a osób nieposiadających specjalizacji 30 326 (83,2%). Odsetek specjalistów w populacji lekarzy dentystów był w 2016 roku aż o 49,2 p.p. mniejszy niż wśród lekarzy (zobacz tabelę 7).

3.3.1. Lekarze dentyści niespecjaliści

Niespecjalistów było w 2016 roku 30 326. Średnia ich wieku wynosiła 45,2 roku. Przeciętny wiek kobiety w tej grupie wynosił 45,8 roku, a mężczyzny 43,3.

Odsetek kobiet wśród niespecjalistów wynosił 74,8%, a mężczyzn 25,2%. (zobacz tabelę 27).

Tabela 27. Lekarze dentyści niespecjaliści ze względu na płeć i wiek

	Liczba	Udział
Lekarze dentyści niespecjaliści OGÓŁEM, w tym:	30326	100%
- kobiety, w tym:	22673	74,8%
- - do 35 lat	6643	21,9%
- - 36 do 49 lat	7707	25,4%
- - 50 lat albo więcej	8323	27,4%
- mężczyźni w tym:	7653	25,2%
- - do 35 lat	2631	8,7%
- - 36 do 49 lat	2878	9,5%
- - 50 lat albo więcej	2144	7,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Wśród niespecjalistów wyróżniliśmy dwie grupy: stażystów oraz osoby posiadające S1S (zobacz tabelę 28). Osób odbywających podyplomowy staż lekarsko-dentystyczny było w 2016 roku 883 (2,9% ogólnej liczby lekarzy dentystów

niespecjalistów). Osób posiadających tylko S1S było odpowiednio 8738 i 28,8% wszystkich lekarzy dentystów niespecjalistów. Wśród lekarzy, osoby posiadające tylko specjalizację pierwszego stopnia stanowiły 11,3%, co oznacza, że udział takich osób w populacji lekarzy dentystów był ponad dwukrotnie większy niż w populacji lekarzy.

Tabela 28. Lekarze dentyści niespecjaliści ze względu na etap rozwoju zawodowego

	Liczba	Udział
Lekarze dentyści niespecjaliści OGÓŁEM, w tym:	30326	100%
- stażyści	883	2,9%
- lekarze po stażu; w tym:	29443	97,1%
- - osoby posiadające S1S	8738	28,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3.3.1.1. Lekarze dentyści stażyści

Według stanu na 31 grudnia 2019 roku 883 osoby odbywały staż podyplomowy, z czego 871 (98,6%) osób rozpoczęło go w roku 2016. Stażyści stanowili 2,4% ogólnej liczby wykonujących zawód dentystów. Wśród stażystów było więcej kobiet (609, czyli 69,0%) niż mężczyzn (274, czyli 31,0%).

Średni wiek stażysty wynosił w 2016 roku 25,4 roku. Stażyści płci męskiej byli nieznacznie starsi od stażystek (25,7 wobec 25,2).

W 2016 roku staż podyplomowy zakończyły 862 osoby. Osoby, które ukończyły staż zawodowy stanowiły 2,8% lekarzy dentystów niespecjalistów oraz 2,4% w ogólnej liczbie wszystkich lekarzy dentystów.

3.3.1.2. Lekarze dentyści odbywający szkolenie specjalizacyjne

Szkolenie specjalizacyjne odbywało 1125 lekarzy dentystów, z czego 773 osoby odbywały je w trybie rezydenckim (68,7%), a 352 osoby (31,3%) odbywało je w innych trybach. Kolejność dziedzin ze względu na liczbę osób szkolących się była następująca: *protetyka stomatologiczna* (255), *chirurgia stomatologiczna* (249), *stomatologia zachowawcza z endodoncją* (236), *ortodoncja* (151), *stomatologia dziecięca* (140) oraz *periodontologia* (91 osób, zobacz tabelę 29).

Tabela 29. Lekarze dentyści w trakcie szkolenia specjalizacyjnego z podziałem na tryb specjalizacji³³

	Tryb rezydencki		Tryb pozarezydencki		OGÓŁEM
	Liczba	Udział	Liczba	Udział	
OGÓŁEM	773	68,7%	352	31,3%	1125
<i>protetyka stomatologiczna</i>	163	63,9%	92	36,1%	255
<i>chirurgia stomatologiczna</i>	175	70,3%	74	29,7%	249
<i>stomatologia zachowawcza z endodoncją</i>	167	70,8%	69	29,2%	236
<i>ortodoncja</i>	92	60,9%	59	39,1%	151
<i>stomatologia dziecięca</i>	119	85,0%	21	15,0%	140
<i>periodontologia</i>	57	62,6%	34	37,4%	91
<i>medycyna transportu</i>	0	0,0%	3	100,0%	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CMKP

W tabeli 30 zostały przedstawione liczby osób według roku szkolenia specjalizacyjnego. Podobnie do danych o liczbach szkolących się będących w poszczególnych latach programu specjalizacji lekarskich, dane te świadczą też o dynamice naboru do specjalizowania się w danej dziedzinie i wskazują, że poza ortodoncją liczba rozpoczynających szkolenie specjalizacyjne w ostatnich latach stale wzrasta.

Tabela 30. Lekarze dentyści w trakcie szkolenia specjalizacyjnego z podziałem na rok specjalizacji³⁴

	Rok specjalizacji							
	1	2	3	4	5	6	7	8 lub wyższy
OGÓŁEM	364	278	203	170	78	20	8	4
<i>protetyka stomatologiczna</i>	83	48	30	59	27	4	3	1
<i>chirurgia stomatologiczna</i>	66	52	50	40	31	6	1	3
<i>stomatologia zachowawcza z endodoncją</i>	106	66	37	19	3	4	1	0
<i>ortodoncja</i>	31	42	41	27	8	1	1	0
<i>stomatologia dziecięca</i>	49	45	28	11	5	2	0	0
<i>periodontologia</i>	29	25	17	14	4	1	1	0
<i>medycyna transportu</i>	0	0	0	0	0	2	1	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CMKP

³³ Chirurgia szczękowo-twarzowa: zobacz tabelę 11.

³⁴ Chirurgia szczękowo-twarzowa: zobacz tabelę 12.

3.3.1.3. Lekarze dentyści posiadający tylko S1S

W 2016 roku było 8738 lekarzy dentyistów posiadających specjalizację pierwszego stopnia (S1S) i nieposiadających specjalizacji stopnia drugiego albo bezstopniowej (zobacz tabelę 31). Osoby z S1S stanowiły 24,0% wszystkich lekarzy dentyistów. Można założyć, że w kolejnych latach liczba lekarzy dentyistów posiadających tylko S1S będzie maleć, a tempo spadku w kolejnych latach będzie przyspieszać w związku z zaprzestawaniem wykonywania zawodu albo wykreśleniami osób z najstarszych roczników.

Tabela 31. Lekarze dentyści posiadający tylko S1S (co najmniej jedną) według płci

	Liczba	Udział
Lekarze dentyści z S1S OGÓŁEM; w tym:	8738	100%
- kobiety; w tym:	7141	81,7%
- - do 35 lat	0	0,0%
- - 36 do 49 lat	1970	22,5%
- - 50 lat albo więcej	5171	59,2%
- mężczyźni; w tym:	1597	18,3%
- - do 35 lat	0	0,0%
- - 36 do 49 lat	537	6,1%
- - 50 lat albo więcej	1060	12,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3.3.2. Lekarze dentyści specjaliści

W 2016 roku 132 lekarzy dentyistów uzyskało swoją pierwszą specjalizację (zobacz tabelę 32). Wszystkich uzyskanych specjalizacji było 208, co oznacza, że pierwsze specjalizacje stanowiły 63,5% wszystkich nowych tytułów specjalisty (36,5% specjalizacji ukończyli specjaliści). Ogółem, w grudniu 2016 roku w Polsce było 6132 lekarzy dentyistów specjalistów. Jak już wspomniano, specjaliści stanowili 16,8% lekarzy dentyistów wykonujących zawód. Osoby, które w 2016 roku uzyskały swoją pierwszą specjalizację stanowiły 2,2% wszystkich wykonujących zawód lekarzy dentyistów specjalistów i 0,4% wszystkich lekarzy dentyistów.

Tabela 32. Liczba lekarzy dentyistów specjalistów

	Liczba	Udział
Lekarze dentyści specjaliści; w tym:	6132	-
- osoby, które uzyskały specjalizację w danym roku kalendarzowym; w tym:	208	100%
- - uzyskujący swoją 1. specjalizację ³⁵	132	63,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CEM i CRL

3.3.2.1. Lekarze dentyści specjaliści – cechy demograficzne

W 2016 roku było 4732 lekarek dentystek i 1400 mężczyzn posiadających specjalizację (zobacz tabelę 33). Stanowiło to odpowiednio 77,2% i 22,8% wszystkich lekarzy dentyistów specjalistów. Kobiet uzyskujących specjalizację po raz pierwszy było 93 i stanowiły one 1,5% wszystkich lekarzy dentyistów specjalistów oraz 2,0% dentystek posiadających specjalizację. Dla mężczyzn było to odpowiednio 37, 0,6% oraz 2,6%.

Tabela 33. Lekarze dentyści specjaliści ze względu na płeć

	Liczba	Udział
Lekarze dentyści specjaliści OGÓŁEM; w tym:	6132	100,00%
- kobiety; w tym:	4732	77,2%
- - kobiety uzyskujące swoją 1. specjalizację	93	1,5%
- mężczyźni; w tym:	1400	22,8%
- - mężczyźni uzyskujący swoją 1. specjalizację	37	0,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

O ile średnia wieku lekarza dentyisty specjalisty wynosiła 54,2 roku a mediana wieku 52 lata (zobacz tabelę 34). Mediana wieku lekarek dentystek specjalistów wynosiła 53 lata, podczas gdy mediana wieku mężczyzn 50 lat. Również średni wiek kobiet był w 2016 roku wyższy od średniego wieku mężczyzn z tej grupy – 54,5 roku wobec 53,0 lat.

³⁵ Osoby, które w danym roku kalendarzowym po raz pierwszy uzyskują tytuł specjalisty, tj. wcześniej go nie posiadały.

Tabela 34. Średnia i mediana wieku [w latach] lekarzy dentyistów specjalistów ze względu na płeć

	Średnia wieku	Mediana wieku
Lekarze dentyści specjaliści OGÓŁEM; w tym:	54,2	52
- kobiety	54,5	53
- mężczyźni	53,0	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Ze względu na wiek, wśród lekarzy dentyistów specjalistów największą grupę stanowiły osoby mające 51-55 lat (931), a następnie osoby w wieku 46-50 lat (883) oraz osoby mające powyżej 70 lat (864). Udział wymienionych grup wiekowych w liczbie lekarzy dentyistów specjalistów wynosił w 2016 roku odpowiednio 15,2%, 14,4% oraz 14,1%. Wśród specjalistów nie było osoby mającej mniej niż 26 lat, a osób w wieku 26-30 lat było 26 (zobacz tabelę 35).

W podziale na wiek i płeć najliczniejszą grupą były kobiety w wieku 51-55 lat (784), następnie dentyistki mające 46-50 lat (668) oraz mające ponad 70 lat (682). Wśród mężczyzn najliczniejszą grupą byli specjaliści w wieku 46-50 lat (215 osób), a następnie w wieku 36-40 lat (195), 41-45 lat (185) oraz powyżej 70 lat (182).

Tabela 35. Lekarze dentyści specjaliści ze względu na wiek i płeć

	Liczba	Udział
Lekarze dentyści specjaliści OGÓŁEM; w tym:	6132	100%
26-30 lat, w tym:	26	0,4%
- kobiety	20	0,3%
- mężczyźni	6	0,1%
31-35 lat, w tym:	499	8,1%
- kobiety	391	6,4%
- mężczyźni	108	1,8%
36-40 lat, w tym:	637	10,4%
- kobiety	442	7,2%
- mężczyźni	195	3,2%
41-45 lat, w tym:	643	10,5%
- kobiety	458	7,5%
- mężczyźni	185	3,0%
46-50 lat, w tym:	883	14,4%
- kobiety	668	10,9%
- mężczyźni	215	3,5%
51-55 lat, w tym:	931	15,2%
- kobiety	784	12,8%
- mężczyźni	147	2,4%
56-60 lat, w tym:	616	10,0%

- kobiety	470	7,7%
- mężczyźni	146	2,4%
61-65 lat, w tym:	601	9,8%
- kobiety	470	7,7%
- mężczyźni	131	2,1%
66-70 lat, w tym:	432	7,0%
- kobiety	347	5,7%
- mężczyźni	85	1,4%
powyżej 70 lat, w tym:	864	14,1%
- kobiety	682	11,1%
- mężczyźni	182	3,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3.3.2.2. Specjaliści – uzyskane specjalizacje

W 2016 roku najwięcej specjalizacji uzyskano z dziedziny *protetyki stomatologicznej* (45, w tym 27 były to specjalizacje uzyskane przez niespecjalistów). Kolejnymi dziedzinami pod względem liczby uzyskanych specjalizacji były: *stomatologia zachowawcza z endodoncją* (odpowiednio 43 i 22 tytuły), *chirurgia stomatologiczna* (odpowiednio 34 i 23) i *stomatologia dziecięca* (odpowiednio 31 i 24 tytuły). Szczegółowe dane zawiera tabela 36.

Tabela 36. Specjalizacje uzyskane w poszczególnych dziedzinach w roku 2016 oraz liczba lekarzy dentystów w nich się specjalizujących

	Wszystkie specjalizacje [CEM]	Pierwsza specjalizacja [CRL]	Liczba specjalistów
<i>protetyka stomatologiczna</i>	45	27	1486
<i>stomatologia zachowawcza z endodoncją</i>	43	22	1608
<i>chirurgia stomatologiczna</i>	34	23	892
<i>stomatologia dziecięca</i>	31	24	551
<i>ortodoncja</i>	28	17	1190
<i>periodontologia</i>	15	12	473
<i>chirurgia szczękowo-twarzowa</i>	12	7	248
<i>zdrowie publiczne</i>	-	0	23
<i>epidemiologia</i>	-	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CEM i CRL

3.3.2.3. Specjaliści – posiadane specjalizacje

Biorąc pod uwagę wszystkich specjalistów, najliczniejszą specjalizacją była *stomatologia zachowawcza z endodoncją*. W 2016 specjalizację z tej dziedziny posiadało 1608 osób. W dziedzinie *protetyki stomatologicznej* specjalizowało się 1486 osób, a z *ortodoncji* 1190 (zobacz tabelę 36). W pozostałych dziedzinach specjalizację posiadało mniej niż tysiąc osób: z *chirurgii stomatologicznej* było to 892, *stomatologii dziecięcej* 551 *periodontologii* 473, a z *chirurgii szczękowo-twarzowej* 248 osób. W dziedzinie *zdrowia publicznego* specjalizację posiadało 23 lekarzy dentystów.

Ogółem, specjaliści posiadali na koniec 2016 roku 6471 specjalizacji lekarsko-dentystycznych (czyli przeciętnie 1,06).

Średni wiek osoby uzyskującej pierwszą specjalizację wynosił 32,9 roku, a w przypadku osób uzyskujących drugą lub kolejną specjalizację średnia wynosiła 40,9 roku. Odpowiednie mediany wieku były niższe od średnich (odpowiednio 32 i 40 lat). W podziale na płeć, średni wiek uzyskania pierwszej specjalizacji wśród mężczyzn był o 0,7 roku wyższy niż wśród kobiet. (zobacz tabelę 51).

Tabela 37. Średnia i mediana wieku [w latach] lekarzy dentystów ze względu na liczbę specjalizacji i płeć

	Pierwsza specjalizacja	Druga lub kolejna specjalizacja
Średnia wieku OGÓŁEM	32,9	40,9
- kobiety	32,6	41,2
- mężczyźni	33,7	40,5
Mediana wieku OGÓŁEM	32	40
- kobiety	32	40
- mężczyźni	33	40

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

Niemal wszyscy spośród lekarzy dentystów specjalistów (96,0%) posiadali jedną specjalizację (zobacz tabelę 34). Liczba takich osób wynosiła w 2019 roku 5889. W podziale na płeć kobiet specjalizujących się w jednej dziedzinie było 4567, a mężczyzn 1322. Kobiety stanowiły 77,6% osób z omawianej grupy (a 74,2% w ogólnej liczbie specjalistów).

W 2016 roku było 236 lekarzy dentystów posiadających dwie specjalizacje oraz 7 posiadających specjalizację z co najmniej 3. dziedzin.

Tabela 38. Liczba posiadanych specjalizacji ze względu na płeć

	Liczba	Udział
Lekarze dentyści specjaliści OGÓŁEM; w tym:	6132	100,00%
- posiadający 1 specjalizację; w tym:	5889	96,0%
- - kobiety	4567	74,5%
- - mężczyźni	1322	21,6%
- posiadający 2 specjalizacje; w tym:	236	3,8%
- - kobiety	160	2,6%
- - mężczyźni	76	1,2%
- posiadający 3 lub więcej specjalizacji; w tym:	7	0,1%
- - kobiety	6	0,1%
- - mężczyźni	1	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

3.3.2.4. Wybrane statystyki dla dziedzin specjalizacji

Biorąc pod uwagę charakterystyki wieku, najstarsi są specjaliści z zakresu *protetyki stomatologicznej*, dla których mediana wieku wynosiła 56 lat. Kolejne dziedziny to *stomatologia zachowawcza z endodoncją* (mediana 53 lata) oraz *ortodoncja* (mediana 52 lata). Medianę powyżej 50 lat odnotowano także dla specjalistów z *chirurgii stomatologicznej* oraz *periodontologii* (51 lat).

Odsetek osób mających mniej niż 50 lat przekraczał 50% jedynie w dziedzinach *zdrowia publicznego* (78,3%) oraz *stomatologii dziecięcej* (54,4%), a dla większości pozostałych dziedzin wynosił od 40% do 50%. Najmniejszy odsetek osób mających do 50 lat odnotowano wśród specjalistów z zakresu *chirurgii szczękowo-twarzowej* (21,0%) oraz *protetyki stomatologicznej* (34,3%).

Tabela 39. Charakterystyka wiekowa lekarzy dentyistów wg dziedziny specjalizacji

	Udział osób w wieku do 50 lat	Średni wiek	Mediana wieku
<i>protetyka stomatologiczna</i>	34,3%	56,0	56
<i>stomatologia zachowawcza z endodoncją</i>	44,3%	55,4	53
<i>ortodoncja</i>	40,1%	54,6	52
<i>chirurgia stomatologiczna</i>	47,5%	53,2	51
<i>periodontologia</i>	47,8%	51,1	51

<i>stomatologia dziecięca</i>	54,4%	50,4	50
<i>chirurgia szczękowo-twarzowa</i>	21,0%	44,3	42
<i>zdrowie publiczne</i>	78,3%	44,7	42
<i>epidemiologia</i>	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

4. Prognozy

Jednym z celów raportu było przedstawienie prognoz liczby lekarzy i lekarzy dentystów w kolejnych latach. Aby tego dokonać trzeba poczynić pewne założenia, m.in. dotyczące liczby absolwentów kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego oraz struktury wieku i płci tych grup, bowiem te charakterystyki w znacznej mierze będą wpływać na liczbę osób wykonujących oba zawody w przyszłości. Ze względu na znaczne różnice w liczbie absolwentów w ostatnich latach, przedstawiane poniżej prognozy dla populacji zostały obliczone w oparciu o dane o liczbie lekarzy i lekarzy dentystów w latach 2010-2016 (CRL) oraz o rzeczywistej liczbie absolwentów studiów lekarskich i lekarsko dentystycznych w roku akademickim 2016/2017.

Obliczając liczby lekarzy i lekarzy dentystów na koniec roku 2016 posłużono się:

- dla osób w wieku 32 lata lub więcej – średnimi ważonymi odsetka osób kontynuujących wykonywania zawodu w roku następnym w latach 2010-2016 spośród osób mających daną liczbę lat;
- dla osób w wieku do 32 lat – średnimi ważonymi odsetka osób kontynuujących wykonywania zawodu w roku następnym w latach 2010-2016 spośród osób mających daną liczbę lat oraz liczbą absolwentów.

Średnie zostały obliczone w podziale na płeć, odrębnie dla obu populacji, a ważenie zostało wykonane ze względu na odległość w czasie analizowanej zmiany.

Liczebności dla lat 2018-2036 zostały obliczone zgodnie z powyższym schematem, przy czym punktem wyjścia obliczeń była prognoza liczebności na rok poprzedzający. Obliczenia modelu zostały oparte na założeniach o niezmienności zjawisk demograficznych odnotowanych w latach 2010-2016, co oznacza między innymi, że przyjęto, że liczby absolwentów w latach przyszłych będą na poziomie roku akademickiego 2016/2017 oraz że w przyszłości odsetek lekarzy i lekarzy dentystów wykonujących zawód pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego będzie utrzymywał się na poziomie średniej z lat 2010-2016. Czynniki, których zmiany mogą mieć wpływ na dokładność prezentowanych projekcji są następujące:

- liczba absolwentów w latach 2018-2037,

- struktura absolwentów w latach 2018-2037 ze względu na płeć i wiek,
- regulacje uprawnień emerytalnych,
- odsetek lekarzy i lekarzy dentyistów wykonujących zawód mimo osiągnięcia wieku emerytalnego,
- saldo migracji.

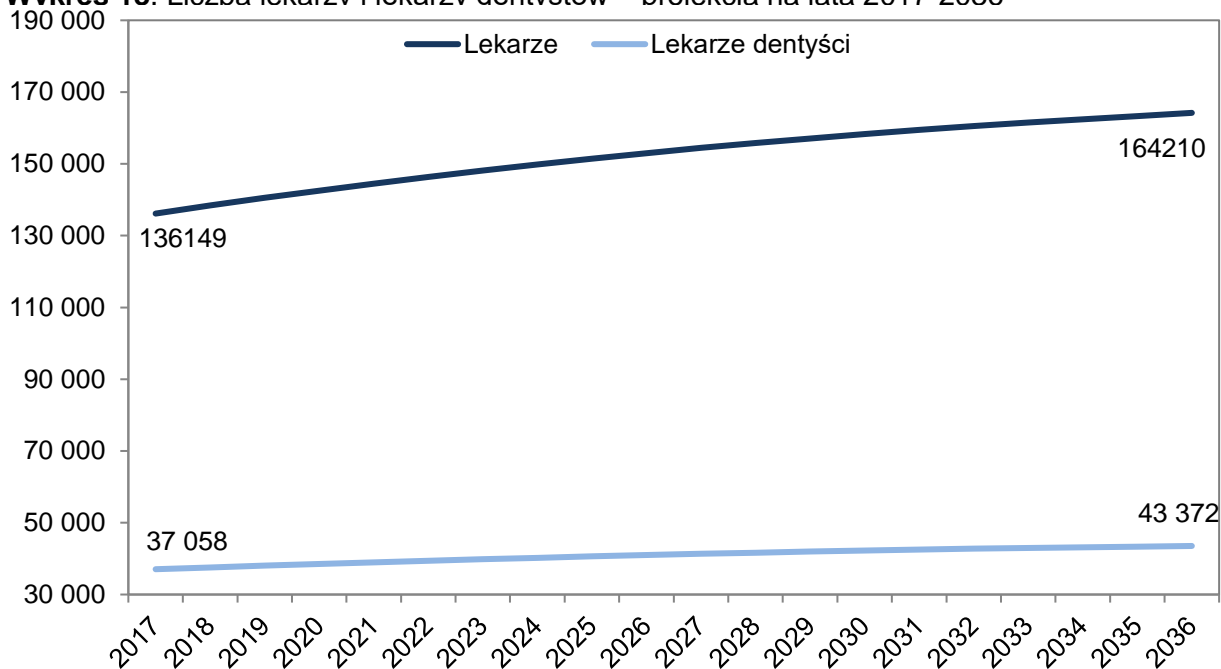
W obu populacjach wystąpiło zjawisko polegające na wykonywaniu zawodu pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego. Prognoza opierająca się na założeniu *ceteris paribus* musi to zjawisko uwzględniać i założyć, że w przyszłości będzie miało taką samą skalę jak w przeszłości (w porównaniu ze stanem na koniec 2010 roku, w 2016 liczba wykonujących zawód lekarzy w wieku emerytalnym wzrosła o 9071 osób, czyli 42,4%, a dla lekarzy dentyistów było to odpowiednio 2178 i 46,9%). Dlatego wszelkie ewentualne zmiany prawne, ekonomiczne lub społeczne, które mogą wpłynąć w przyszłości na decyzje lekarzy i lekarzy dentyistów osiagających wiek emerytalny o kontynuacji wykonywania zawodu stanowią znaczny czynnik ryzyka dla przedstawianej prognozy.

4.1. Prognozy dla obu populacji

Przewidywane przez model liczba lekarzy i lekarzy dentyistów na koniec 2017 roku³⁶ to odpowiednio 136 149 i 37 058 osób (zobacz wykres 18). Biorąc pod uwagę dane CRL za rok 2016, prognoza przewiduje wzrost liczby lekarzy o 2398 osób (1,8%), a lekarzy dentyistów odpowiednio o 601 i 1,6%. Prognoza dwudziestoletnia przewiduje, że w roku 2036 będzie 164 210 lekarzy (wzrost o 30 459, czyli 22,8%), a osób wykonujących zawód lekarza dentyisty będzie 43 532 (wzrost o 7075, czyli 19,4%).

³⁶ Prognoza oparta jest na założeniu, że w kolejnych latach liczba absolwentów będzie na poziomie stanu w roku akademickim 2016/2017. Biorąc jednak pod uwagę zmiany limitów przyjęć na studia lekarskie i lekarsko-medyczne, błąd wynikający z przyjętego założenia dla prognozy dla roku 2018 można oszacować na około 100 osób w przypadku absolwentów studiów lekarskich i około 30 dla absolwentów studiów lekarsko-dentyistycznych. Biorąc pod uwagę wzrost liczby miejsc na kierunku lekarskim (limit w roku 2018/2019 był o ponad 50% wyższy niż w roku 2012/2013) oraz na kierunku lekarsko-dentyistycznym (w 2018/2019 było o 7,5% więcej miejsc niż w 2013/2014) istnieje możliwość, że błąd spowodowany założeniem stałej liczby absolwentów będzie rósł – zwłaszcza dla estymacji liczby lekarzy.

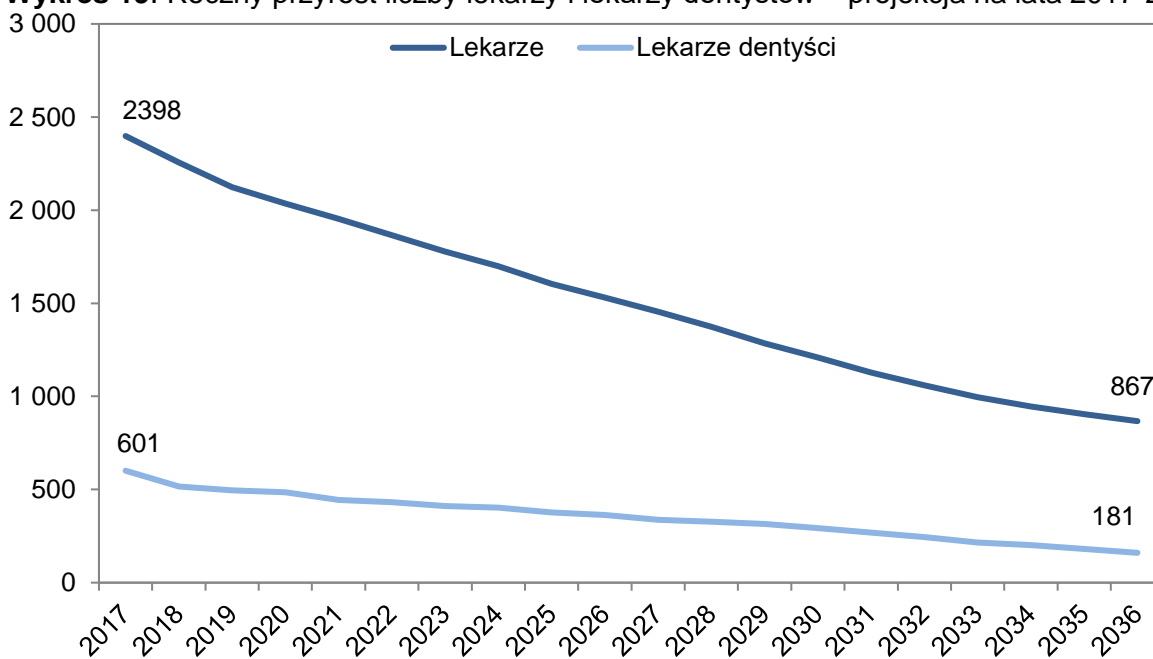
Wykres 18. Liczba lekarzy i lekarzy dentyistów – projekcja na lata 2017-2036

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL, MZ

Zgodnie z prognozą, liczba lekarzy wzrośnie w 2017 o 2398 osób, a lekarzy dentyistów o 601. W okresie dwudziestoletnim prognozujemy spadki rocznych zmian – do odpowiednio 867 i 181 osób w roku 2036 (zobacz wykres 19).

Wykres 19. Roczny przyrost liczby lekarzy i lekarzy dentyistów – projekcja na lata 2017-2036

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL, MZ

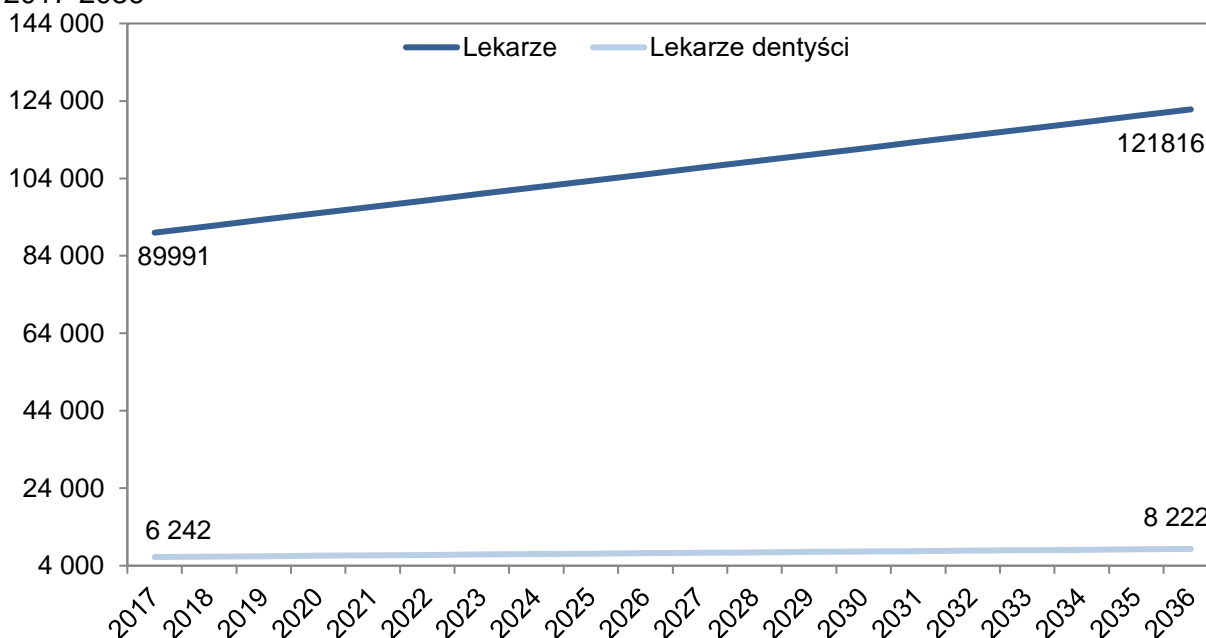
4.2. Szacowana liczba specjalistów

Szacunki szczegółowe zostały w obliczeniu o założenie, że w latach następnych zmiany liczebności będą na poziomie średniej zmiany z lat 2010-2016³⁷, tj. że bilans netto liczby specjalistów (różnica między liczbą osób uzyskujących swoją pierwszą specjalizację a liczbą specjalistów kończących wykonywanie zawodu) będzie stały. W przypadku tej projekcji czynnikami ryzyka są:

- liczba osób uzyskujących pierwszą specjalizację oraz
- liczba specjalistów kontynuujących wykonywanie zawodu pomimo osiągnięcia wieku emerytalnego.

Szacunkowa liczba lekarzy specjalistów na koniec 2017 roku to 89 991 (wzrost o 1675, czyli 1,9% względem stanu na 2016 roku). W przypadku lekarzy dentyistów liczba specjalistów wzrośnie o 110 osób (1,7%), do 6242. Do roku 2037 liczba lekarzy posiadających specjalizację wzrośnie do 121 816 (o 33 500, czyli 37,9%), a lekarzy dentyistów do 8222 (o 2200 osób, czyli 35,9% – zobacz wykres 21).

Wykres 21. Liczba lekarzy specjalistów i lekarzy dentyistów specjalistów – estymacja na lata 2017-2036

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z CRL

³⁷ Ze względu na znaczne różnice w liczbie osób uzyskujących nowe specjalizacje w kolejnych latach, prezentowane szacunki są obciążone ok. 3% błędem różnicy ciągu.

5. Podsumowanie

Celem raportu było przedstawienie aktualnego stanu kadr lekarskich oraz zaprezentowanie prognoz liczby lekarzy i lekarzy dentystów w przyszłości. Wyniki te, oprócz aspektu faktograficznego, mogą także stanowić przedmiot interpretacji oraz przesłankę do analiz i decyzji oddziałujących na stan kadr lekarskich w przyszłości.

Prezentowane w raporcie liczby lekarzy i lekarzy dentystów znacznie różnią się od danych prezentowanych przez OECD/GUS. Wynika to w znacznej mierze z różnicy w definiowaniu pojęć (zobacz rozdział 1), ale także – jak się wydaje – z pewnych ułomności badań opartych na sprawozdawczości. Skutkiem znacznych różnic w przyjmowanych liczebnościach obu grup zawodowych są różnice w wysokości obliczonych na ich podstawie wskaźników liczby lekarzy/dentystów na tysiąc ludności: publikacje OECD zawierają informację, że wskaźnik lekarzy w Polsce jest jednym z najniższych w Europie i wynosił w 2016 roku 2,3, podczas gdy według wyliczeń opartych o CRL wynosił 3,5. Różnica jest bardzo duża. Zapewne wynika ona przede wszystkim z przyjęcia odmiennych definicji. Informacji o liczbie „wykonujących zawód” na podstawie danych rejestrów lekarzy i lekarzy dentystów nie da się przełożyć na liczbę „praktykujących lekarzy/ lekarzy dentystów”.

Przedstawione opracowanie demografii lekarzy i lekarzy dentystów wykonujących zawód różni się także od opracowania z 2015 roku bardziej optymistycznymi prognozami dotyczącymi liczby lekarzy i lekarzy dentystów w perspektywie 20 lat. Wynika to z dwóch powodów. Pierwszym było znaczne zwiększenie limitów przyjęć na studia medyczne, co przełożyło się na większą, niż w latach wcześniejszych liczbę absolwentów w roku 2016. Przyjęcie założenia, że liczebność absolwentów nie zmniejszy się w kolejnych latach, pozwala prognozować, że większa liczba studentów przełoży się w perspektywie kilku lat na większą liczbę lekarzy ogółem i po kolejnych kilku latach na większą liczbę specjalistów. Drugim czynnikiem wpływającym na wzrost liczby lekarzy i lekarzy dentystów jest utrzymywanie się – bardzo silnej w ostatnich latach – tendencji do wykonywania obu zawodów przez osoby osiągające wiek emerytalny. W prognozach z roku 2015 zakładano, że lekarze będą pracować do 70. roku życia, a w tym opracowaniu uwzględniono wszystkie osoby wykonujące zawód w wieku emerytalnym.